Самостійна Україна

ЧЕРВЕНЬ, 1964

INDEPENDENT UKRAINE

Все бурхливіші крила негоди
І тривожніший все я, ждучи:
Вік героїв величний надходить
І щоночі на небі мечі.

І щоночі за обрієм чорним
Стогнуть кроки — залізо і мідь.
Смертоносні! Тверді! Непоборні!
Дорогі до безтями! Прийдіть!

О. Ольжич

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois

Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України

Редагує Колегія
Головний Редактор Михайло Панасюк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

ЗМІСТ

ВІСТІ З УКРАЇНИ

ЯКА Ж ІРОНІЯ

«За видатну громадсько-політичну діяльність в Українській Радянській Соціялістичній республіці, за великий вклад у розвиток і збагачення української радянської соціялістичної культури, як і культур усіх братніх радянських народів, у світлу дату 150-річчя з дня народження видатного українського поета, революціонера-демократа Т. Г. Шевченка Урядовий республиканський комітет УРСР по преміях імені Т. Г. Шевченка ухвалив присудити премію імені Т. Г. Шевченка за 1964 рік товаришеві М. С. Хрущову».

«Літературна Україна», 11 березня 1964

«Ім'я, якого немає в енциклопедії»

7 січня 1964 р. минуло 100 років з дня смерти видатного українського скрипаля, музичного педагога і поета Григорія Т. Данилевського. У зв'язку з цим читаємо:

«...Він є автором багатьох чудових віршів. На жаль, творча діяльність прекрасного українського скрипача-віртуоза, залишається й досі не вивченою нашими музикознавцями...»

«Радянська культура» ч. 2, 1964

Мовна «лапша»

«Йдучи повз книгарню (у Каневі), я звернув увагу на веселу зграйку дітлахів, що, тримаючи в руках щойно 'куплені книжечки' жваво щебетали.

Попрохав у одного опецькуватого хлопчика книжечку, читаю: «М. Т. Стефанцев. Орфографічний словник. Посібник для учнів початкової школи, видання п'яте, 1963 рік». Випустила «Радянська школа»...

Відкриваю першу сторінку, де автор звертається до учнів: «Словник повинен завжди бути з вами... за його допомогою швидше станете цілком грамотними». Природно! Гортаю сторінки, але що це?! Що це? «Вистріл, ігра, границя...»

Та це були лише квіточки, ягідки пішли далі: «Етаж, керосин, італьянець, калитка, лапша, заулок, резина, сахар, фамілія»! Тут не зустрінеш слова «літера», «бурштин», зате є «буква» і «янтар». Немає «абетки», та є «полеводство», «бечівка», дерзкий»...

— Як же прізвище твоє? — запитав я хлопчика. «Не прізвище, і фамілія» — негайно почулося у відповідь. «А живу я он в тому заулку на другому етажі. Зайдете в калитку, смикнете за бечівку і зайдете у двір». Послухав я його, та й бачу, що він став уже «цілком грамотним».

Добра ж «користь» буде від цього словника, тираж якого — 250 тисяч!

«Літературна Україна» ч. 84, 1963.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVII ЧЕРВЕНЬ, 1964 Ч. 6(184)

ВСІ НА ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ У ВАШІНҐТОНІ ДНЯ 27 ЧЕРВНЯ 1964 РОКУ!

Осип Бойдуник

В ШЕВЧЕНКІВСЬКІ РОКОВИНИ

Від дня смети Тараса Шевченка, український нарід, рік-річно відзначує велич його постаті.

Вже перевезення тіла Шевченка з Петербурбурґу в Україну і похорон в Каневі, були національною і політичною маніфестацією і демонстрацією українського народу. Коли домовину Шевченка везено Україною, то нарід зустрічав її масово, щоб віддати останній салют тому, що на його «сторожі поставив слово» і який посвятив себе всеціло для народу.

Коли домовина наближалась до Києва, її зустрічали маси народу. В Києві молодь випрягла коні і сама впряглася до воза, щоб відвезти свого духового Батька на вічний фізичний спочинок. Над домовиною Пантелеймон Куліш закінчив свою промову такими словами: «Наш еси поете, а ми народ твій і духом твоїм дихатимемо во віки і віки». Здається, що чіткіше не можна вказати на значення Шевченка для українського народу: — «ми народ твій і духом твоїм дихатимемо во віки і віки».

І від того часу — як сказав би Іван Франко — «з його духа печаттю йдемо у мандрівку століть», та змагаючись за реалізацію його ідеології і політичної програми, відзначуємо річниці його народження і смерти.

Цього року ми з якоюсь особливою побожністю відзначуємо 150-річчя народження Тараса Шевченка.

Видно, Боже Провидіння хотіло, що послало українському народові Пророка, як колись жидівському народові послало Мойсея, який його «вивів із землі єгипетської, з дому неволі».

З появою Шевченка наступив зворот в житті українського народу. Шевченко започаткував нову епоху в житті українського народу в його національному та політичному ставанні Шевченко започаткував революційні національно-політичні визвольні змагання українського народу.

Для зрозуміння і усвідомлення собі того звороту, треба пригадати, що то була в житті московської імперії доба шаленого Миколи І-го. Росія Петра І-го і Катерини ІІ-гої почала захитуватися в самих основах. Це були початки революційних кілкувань, починаючи декабристами двадцятих років, а кінчаючи соціялістами. Так між одним, як і другими не бракувало й українців, включно з клітинами одних і других в Україні.

Щоб рятувати російську монархію з династією Романових, Микола І-ий посилив терор і переслідування народів, зокрема народу українського.

Попередні переслідування Петра І-го і Катерини ІІ-ої та нищення українства, які тепер посилив Микола І-ий, довели до жалюгідного стану в Україні. В тому переслідуванні і нищенні провідна верства українського народу була частинно знищена фізично, частинно вивезена поза межі України, переважно на Сибір, частинно застрашена принишкла, а частинно перейшла на службу окупанта московського.

Досліджуючи сучасне України, Шевченко приходить до прикрого висновку, що:

Заснула Вкраїна,
Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла,

В калюжі, в болоті серце пригноїла
І в дупло холодне гадюк напустила.

Тих, що задивлені в різні московські «реалітети», залишили український нарід і пішли на службу московського окупанта, Шевченко називає «мерзенними каламарями», «чорнилом политих, московською блекотою... заглушених». В розпуці каже:

Доборолась Україна
До самого краю —
Гірше Ляха свої діти
Її розпинають,

і роздумуючи дальше додає: (а може),

України далекої
Може вже немає —
Може Москва випалила
І Дніпро спустила
В синє море?

Переслідований і битий тими сумнівами і тим станом, Шевченко їх приглушує і рішає тому всьому протиставитись, та в ім'я майбутнього України і українського народу оспівувати світле минуле і дати візію майбутньої вільної України.

Засобом до того, покищо, мало служити його слово:

Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосне та правдиве
Як Господа слово.

Таким словом Шевченко задумав, в першу чергу, розказати,

Що дялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чиї ми діти.

Дальше, тими словами Шевченко задумував викувати

До старого плуга
Новий леміш і чересло,

щоб переорати отой «переліг», що «бур'яном укрився цвіллю зацвів», а на ньому

Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане
Гниле серце трудне,
І вицідять цукровиту
І наллють живої
Козацької тії крови
Чистої святої.

А тоді:

Встане Україна
І розвіє тьму неволі —
Світ правди засвіть,
І помоляться на волі
Невольничі діти.

З тими плянами Шевченко, в роках 1842-45, написав цілий ряд основних творів, а між ними: «Гамалію», «Розриту могилу», «Івана Підкову», «Чигирин», «Посланіє», «Кавказ», «Холодний Яр», «Великий льох», «Суботів», завершуючи їх «Заповітом». Можна сміло сказати, що в тих творах Шевченко дав нарис ідеології і політичної програми відродження і визвольних змагань українського народу.

Досліджуючи і оспівуючи світле минуле, Шевченко найбільше любується козаками і козаччиною. Прикладом того може служити, між іншими, «Іван Підкова і «Свято в Чигирині». В «Івані Підкові», Шевченко каже:

Було колись — в Україні
Ревіли гармати;
Було колись — запорожці
Вміли панувати,
Панували, добували
І славу і волю
Було колись добре жити
На тій Україні..
А згадаймо — може серце
Хоч трохи спочине.

Давши цей, що так скажемо, політичний образ життя в Україні коли «Запорожці панували» і «було добре жити», то в «Святі в Чигирині» Шевченко вже дає мистецький образ з часу козаччини:

Гетьмани, гетьмани!Якби то ви встали,
Встали, подивились на той Чигирин,
Що ви будували, де ви панували,
Заплакали б тяжко, бо ви б не пізнали
Козацької слави убогих руїн!
Базари, де військо, як море, червоне,
Перед бунчуками, бувало, горить,
А ясновельможний, на воронім коні
Блисне булавою — море закипить.
Закипить, і розлилося
Степами, ярами;
Лихо мліє перед ними...
А за козаками...
Та що й казать?? Минулося!
. . . .
Згадаєш — заплачеш.

Шевченко напевно свідомий був того, що такими і їм подібними образами викличе уяву того світлого минулого, де «запорожці панували» і де було за їх часів «добре жити», а рівночасно малює мистецький образ, яким око і душа милується, та витискає сльози і заставляє плакати: «згадаєш — заплачеш». Тими образами Шевченко наснажував так логічно, як і психологічно, та викликав тугу за тими світлим минулим. А з життєвої практики знаємо,

що коли якась уява витискає сльози і тугу, то це спонукує й до акції, щоб повернути те минуле. І про це власне йшлося Шевченкові. До збудження такої уяви напевно належать також «Гамалія», «Розрита могила», «Чигирин» і т. п.

Обороняючи козаків, байдуже що гайдамаків, на яких нападали таки свої «землячки» (мовляв: «Гайдамакі — не воіны, разбойнікі, воры») Шевченко відповідає: «Брешеш, людоморе: За святую правду, волю розбійник не стане... не розіб'є живе серце за свою Вкраїну».

При тому, оспівуючи світле минуле і обороняючи перед нападами козаків, Шевченко нещадно розправляється з «мерзенними каламарями», що пішли на службу московського окупанта, «заглушені московською блекотою», та «за отечество» «несли і душу і шкуру», називаючи їх «Їй-Богу, овеча натура».

Шевченко їм погрожує, що коли не опритомніють і будуть і надальше «лихом засівати», то й «жнива будуть» для них жорстокі. А тому закликає:

Схаменіться недолюдки,
Діти юродиві,
Подивіться на рай тихий,
На свою Вкраїну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну, —

то знову благає їх, щоб від нікого нічого не очікували, лише щоб розчислювали на власні сили народу і єдналися:

Розкуйтеся, братайтеся,
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті, своя правда
І сила і воля.

Картаючи земляків за те, що «кайданами міняються, правдою торгують і Господа зневажають», та закликаючи їх, щоб «схаменулись» і «братались», сам молиться до Всевишнього:

Всім нам вкупі на землі
Єдиномислиє подай
І братолюбіє пошли.

Як бачимо, Шевченко, начеркнувши ідеологію і політичну програму, їх реалізацію уявляв собі лише власними силами народу в «єдиномислії» і «братолюбії», або, як ми сьогодні голосимо, скнсолідованими силами, змобілізуваними в один суцільний фронт, не зважаючи на жодні «реалітети» і «дух часу».

Шевченко був так переконаний про необхідність «єдиномислія» і «братолюбія», що при кожній нагоді до того закликав:

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати (Україна).

З тим він зв'язував свою віру, що «Встане Україна». Закінчуючи своє «Посланіє» він щераз закликає:

Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю.

Вже будучи в Орській кріпости в 1847 р., він ще й звідтам закликає:

Любітеся, брати мої,
Украйну любіте,
І за неї безталанну
Господа моліте.

Шевченко непохитно вірив, що коли буде доведено до «єдиномислія» і — «братолюбія», тоді:

Забудеться срамотня
Давняя година
І оживе добра слава
Слава України
І світ ясний, невечерній
Новий засіяє,

а тим самим легше буде здобувати волю Україні.

Відзначуючи 150-річчя народження Шевченка, вислухаймо уважно ті його заклики і мольби. Тоді напевно й у нас «забудеться срамотня давняя година». І це було б найбільше відзначення Шевченка і найцінніший йому пам'ятник. Свою ідеологію і політичну програму, Шевченко завершує «Заповітом» в якому також закликає: «Вставайте, кайдани порвіте».

У своїй ідеології і політичній програмі Шевченко був безкомпромісовий, не зважаючи на загрозу для нього особисто. Для нього найважніше було змагатися за реалізацію начеркненої ним ідеології і політичної програми.

Тих, які у своїй «овечій натурі», находили різні «реалітети», щоб виправдати свою поведінку і поставу, він називав «няньками, дядьками отечества чужого», що мов шашелі:

гризуть
Жеруть і тлять старого дуба.

Він остерігав:

Стережіться ж,
Бо лихо вам буде —
Тяжке лихо, дуріть дітей,
. . . .
Та не дуріть Бога
Бо в день радости над вами
Розпадеться кара,

І повіє новий огонь
З Холодного Яра.

Грішників, які провинились супроти власного народу, і безпосередньо чи посередньо, свідомо чи несвідомо, сприяли чи симпатизували ворогові, Шевченко остерігав, що їх по смерті не приймуть в рай не пустять. З душі блукають по рія «Великий Льох». Три душі блукають по землі і їх не приймає земля і в рай не пускають, тому що: одна з них «напоїла коня» московському цареві, коли той вертав з-під Полтави в Москву; друга «усміхнулась» до цариці Катерини, коли по Дніпру їхала в Канів; а третя тому, що з повними відрами «шлях перейшла» гетьманові Богданові, коли «він їхав в Переяслав Москві присягати».

У своїй революційній поставі і поступованні, в реалізації задуманих плянів Шевченко не признавав ані «духа часу», ані жодних «реалітетів» чи то минулих, чи сучасних, які творила Москва в Україні, чи які творили «брати українці» з Москвою. Навпаки. Він з огірченням, хоч в іронічній формі, відповідає тим, які звертали увагу на «духа часу»:

Просвітити, кажуть, хочуть
Материнські очі
Современними огнями,
Повести за віком...

і з розпукою питає:

За що боролись ми з ляхами,
За що скородили списами
Московські ребра?

А на «реалітети», які створив Богдан Хмельницький з московським царем Олексієм в Переяславі, Шевченко відповідає:

О, Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,

яка рида:

Ой, Богдане, Богданочку,
Якби була знала —
У колисці б придушила,
Під серцем приспала...

щоб лише не допустити до переяславського «реалітету». Шевченко ніколи не дбав про свої особисті інтереси чи амбіції. Він весь час і постійно, навіть в Петербурзькій цитаделі і на засланні, горів любов'ю до України і українського народу. В Петербурзькій цитаделі, чекаючи на суд, він писав:

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні
Чи хто згадає чи забуде
Мене в снігу на чужині

. . . .

Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять лукаві і в огні
Її окраденую збудять...

Він побоювався, що земляки тими різними своїми «реалітетами» і «духом часу» здеморалізують і здемобілізують український нарід і «присплять» його і щойно «в огні його окраденого збудять». І побоювання Шевченка були оправдані, це виявили 1917-20 роки в Україні.

І тому він з тої ж самої цитаделі писав:

Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте,
В останню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть.

Ідеологія і визвольна політична програма начеркнені тридцятилітнім Шевченком, і ця безкомпромісовість, за яку він заплатив десятирічним засланням і передчасною смертю, та його революційна постава і жертвенна посвята мали великий вплив на український нарід, зокрема на студентську молодь. Це найчіткіше виявилося в часі похорону, вгорі описаного.

Шевченко свідомий був того впливу. Він його бачив так в Петербурзі, як і в Україні, відвідуючи її зокрема по звільненні із заслання. І тому він, три місяці перед своєю смертю, дня 26. листопада 1860 р. писав:

Бували войни й військовії свари:
Галагани і Кисілі,
І Кочубеї-Ногаї,
Було добра того чимало!
Минуло все та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого діда.
А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть
І виростуть; і без сокири
Аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфиру,
Роздавить вашого кумира,
Людськії шашелі! Няньки,
Дядьки отечества чужого-
Не стане ідола святого,
І вас не стане!

І ці «зелені парості» росли і дозрівали і дозріли та завершилися в IV Універсалі 22 січня 1918 р., в Акті 1-го Листопаду 1918 р., і в Акті Соборности 22 січня 1919 р. Це були «жнива» того «слова», що його «сіяв» Тарас «Без золота, без каменю, без хитрої мови». Це бу-

ли ті «ножі обоюдні», які «зійшли і виросли» на «перелозі», зораному «новим лемішем і чересломм». Це була ця «жива козацька кров, чиста, свята», якої Шевченко очікував від своєї творчости і своєї безкомпромісовости.

Правда, впродовж того політичного ставання, започаткованого Шевченком, були деякі прояви «ревізіонізму». Дехто з української провідної верстви, підо впливом «духа часу» і різних «реалітетів», відхилились від засад і напрямних, вказаних Шевченком для визвольних змагань. Цим своїм «ревізіонізмом» чи відхиленням вони здеморалізували й потягнули за собою й деяку частину молоді. За того «духа часу» і за ті «реалітети», за той «ревізіонізм» і це відхилення український нарід дорого заплатив і сьогодні тяжко покутує. Та цур йому — сказав би Шевченко — щоб лише не повторилося.

Все ж таки, Дух Шевченка диктував IV-тий Універсал, Акт 1-го Листопада і Акт Соборности!

Не будь Шевченка, — можна глибоко сумніватись, чи відросли б, або чи відросли б в пору «зелені парості» від «коріння старого діда» і чи завершилися б вони в тих Актах.

І з Шевченковою «духа печаттю» — як сказав би Іван Франко — йдемо дальше в мандрівку визвольних змагань за привернення суверенности Українській Соборній Державі, проголошеній Актами 22 січня 1918-19 років. І в тій визвольній «мандрівці» ми так само будемо безкомпромісові, як був Шевченко. І не будемо звертати уваги на жодні «реалітети» і «ревізіонізми». І завершимо цю «мандрівку» тим, що на українській

оновленій землі
Врага не буде супостата
А буде син і буде мати
І будуть люди на землі.

Денис Квітковський-Квітка

МОЇ МІРКУВАННЯ

ПРО ОСНОВНІ ВАРТОСТІ

Все наше дотеперішнє думання в історичному аспекті, наша філософія життя виходили з основного, незаперечного заложення, що Бог сотворив світ, а не навпаки; що «споконвіку було Слово», ідея і що це «слово», ця «ідея» давали життя матерії, а не навпаки; що Творець, Майстер, а не його твір займає перше місце на драбині вартостей.

Ми завжди шукали певного вихідного пункту, певної бази, певного принципу чи тієї дії, на якій можливо було будувати «наш світ». Так було в релігії, в філософії, в науці — і навіть у практичному політичному житті. Батько раціоналізму, французький філософ і учений Рене Декарт, ставлячи все під знак сумніву — de omnibus dubitandum — відкидаючи всі дотогочасні доктрини й доґми, усуваючи на бік усі авторитети, став перед ділемою: а що далі? І тоді він зрозумів, що сам лише сумнів не розв'яже нічого, й він, щоб збудувати новий світ, таки мусить мати якийсь незаперечний факт який був би визнаний за аксіому. Архімед казав: «Дайте мені місце, на якому я міг би стояти, тоді я зрушу земну кулю». І Декарт, цитуючи повище твердження Архімеда, писав: Архімед потребував тільки одного пункту, який був би непорушним, щоб зрушити земну кулю й перенести її в інше місце; «тому і я маю повне право надіятися, що мені пощастить відкрити, найти таку річ, яка була б неоспоримою і певною». І він найшов: «Cogito ergo sum» — «Я думаю, отже я є». Це чи не найславніша фраза у філософії. Тут бере свій початок модерний ідеалізм, і то не в етичному змислі, але як філософія, яка кладе в основу пізнання не зовнішні предмети, але нашу **власну свідомість.** Існує, як незаперечна правда, як той незрушимий пункт, за яким шукав Архімед, тільки наша свідомість, і тільки через цю свідомість чи ум ми пізнаємо матерію. Тільки наша свідомість має власне, незалежне від нікого існування, вона є свого роду аксіомою Евкліда; матерію, зовнішній світ предметів ми пізнаємо тільки за посередництвом нашої свідомости, нашого інтелекту.

Матеріялізм заперечив цю основну засаду, цей основний принцип нашого думання й пізнання й твердить, що існує тільки матерія й усе інше є частиною або функцією цієї матерії. Для теоретиків матеріялізму матерія є єдиним «реалітетом», одинокою дійсністю, а все інше, включно з нашим думанням, відчуванням і во-

лею можливо пояснити тільки за поміччю матерії.

З цих двох філософічних теорій випливають чи випливали два різні світогляди — ідеалістичний і матеріялістичний. Визнавцем і пропагатором ідеалістичного світогляду мав би бути т. зв. «західній світ», а визнавцем і пропагатором матеріялістичного світогляду мав би бути соціялістично-комуністичний світ. Я пишу «мав би бути», бо сьогодні маємо таку «вавилонську вежу» понять і світоглядів, що трудно провести якусь «демаркаційну лінію» між ідеалістичним і матеріялістичним світом. Ідеалізм в своїй найчистішій формі подибуємо в науці Христа, і цей ідсалізм християнської релігії запліднив і кормить думання людства аж по нинішній день. Але чи Христос пізнав би своїх учеників чи заступників на землі сьогодні? Він проганяв торгівців із храму Божого та проповідував любов, пошану та інші нематеріяльні цінності, а ми? Ми запрошуємо самого диявола чи його заступників до храму Божого, торгуємо з ним, і хоч проповідуємо високі чесноти, то практикуємо засаду «реалітетів», чи реальних речей.

Ідеалістичний світ проповідував чи мав би проповідувати — в площині етики — такі нематеріяльні речі як свобода, честь, любов, посвята, вірність, патріотизм — і вірив чи мав би вірити в ці чесноти як найбільші дійсності. Їх не можливо відчути нашими змислами, «помацати» нашими пальцями, бо не мають вони тіла, але тим не менше вони існують і за них та в ім'я їх вмирали — і ще вмирають — люди більше, як за матеріяльні речі.

**
*

Але хто дійсно визнає, а особливо практикує ідеалістичний світогляд, а хто матеріялістичний світогляд? В теорії — знаємо. А в практиці? В практиці ми є свідками великих парадоксів. От, наприклад, комуністичний світ, який заперечує ідеалізм і як філософію, і як етику щонайменше в своїй пропаґанді для зовнішньої консумції проповідує такі етичні засади як свобода для одиниць і для націй, справедливість для всіх. Комунізм, який в засаді є запереченням націй і націоналізму, як ідеї і руху, що бореться за свободу націй, — у своїй внутрішній політиці намагається творити ілюзію національної свободи під гаслом «братерства народів», а в своїй зовнішній політиці пішов так далеко, що війну за національно-державну свободу й суверенність поодиноких народів підніс до висоти «святої» (!) війни. Московські большевики твердять, що вони є проти всякої війни, але вони піддержуватимуть, як етичні й справедливі, «визвольні війни чи визвольну боротьбу будьякого народу в будьякій частині світу». Це «офіційна політика» Москви як «речника» світового комунізму.

Гасла «справедливість», «свобода», «нація», «батьківщина» криють у собі сильні елементи ідеалістичної філософії життя. Ось Орест Зибачинський в своїй «Інтеґральній Революції» кладе ідею свободи в основу всіх речей. Вона для нього є тим незрушимим пунктом, за яким шукав Архімед, тією аксіомою Евкліда, чи тією абсолютною, неоспоримою «річчю», яку намагався найти Декарт. «Це «ненамацальні» вартості, це «імпондерабілії», якими пишався «західний» світ зо своїм «ідеалістичним світоглядом».

Щоправда, «західній» світ і далі проголошує себе визнавцем і приклонником ідеалістичної філософії; він також стоїть за повищими гаслами, але в цій поставі є більше деклямації, а менше дії. А всяка ідея чи думка стає живою, дійсною вартістю тільки в дії, в акції. В ідеї треба вірити й бути готовими на найвищу жертву в ім'я їх і за них. Віра, що зроджує чин, дію — це життя ідеї.

Чи має т. зв. західній світ, свободолюбний світ віру в ідеї, які він проповідує? Судіть самі, на основі деяких міркувань, що висловлю нижче.

**
*

Мені видається, що є речі, якими не вільно торгувати. Вони є або їх нема. Це відноситься до філософії нашого життя, до етики. Не вільно, наприклад, торгувати свободою. Вона є або її немає. Ми маємо прекрасні гасла, льозунги, сентенції на окреслення свободи, але чи дотримуємося ми цієї філософії в злоденному житті? Деклямуємо, наприклад, що свобода є неподільною, але чи не ділимо ми її часом? Ось ми приняли навіть факт існування т. зв. берлінського «муру ганьби», який ділить не тільки живе тіло одного міста на «свобідне» й «поневолене», але є рівночасно фізичним, намацальним символом поділу світу на вільний і поневолений. Москву напевно ані сучасність, ані історія не похвалить за цей її ганебний вчинок. Але водночас історія ствердить, що здвигаючи цей «мур ганьби», московський большевизм робив це в ім'я певної ідеї — диявольської, але ідеї, що він **вірив** в цю ідею, бо готовий був понести всякі консеквенції в переведенні її в життя, і мав він **відвагу.** А ми? змели з лиця землі цей «мур ганьби»? Тому,

що проблема була дуже скрутною й заплутаною, ми взяли собі до помочі «компютора», «електронічний мозок» і ця машина рішила: небезпечно. Може бути стрілянина... І ми рішили, що цей мур може стати туристичною атракцією, а туризм приносить гроші... І «мур ганьби» не тільки стоїть, але його ще й скріплюють кожного дня новими добудовами, збурюють сусідні будинки, щоб люди з того боку муру не тільки не мали змоги «стрибати в свободу», але, щоб вони навіть не бачили здалеку, як виглядає свобода в практиці. І насувається питання: Чому так? Чому ми допустили до цього «муру ганьби»? І взагалі: «мур ганьби» для кого? Для тих, що мали відвагу його будувати, чи для тих, що не мали відваги не допустити до його будови?! Ми мали **ідею свободи,** але замало **вірили** в неї, щоб мати **відвагу** станути в її обороні. Тому я не є певний, кому історія припише ганьбу за цей мур...

***

Але що таке ідея? Яка дефініція ідеї? Для моїх міркувань — в політично-етичній ділянці — вистарчить ствердити, що ідея це протилежність до реального, намацального; це певна **абсолютна** правда, яка існує тільки в нашій уяві, в нашій душі, в нашому серці, і на взір цієї ідеї ми хочемо, намагаємося творити, формувати реальний світ. Комунізм, наприклад, як політично - економічна концепція здвигнути новий лад у світі, де всі були б рівні й свобідні, є також ідеєю. Ця ідея виявилася утопійною. Шлях до осягнення цієї утопійної ідеї встелений трупами неповинних жертв та змитий ріками сліз і крови.

Що більше. Якщо може Маркс і Ленін в часі теоретичного розумування над комуністичним ладом ще вірили в його здійснення, то ані Сталін, ані Хрущов нині, ані його комісари не вірять уже в комунізм як ідею; ідея комунізму збанкротувала на повній лінії. Але живою осталася ідея «Третього Риму»:, ідея «вічної Росії», яку, за словами московських імперіялістів, не можна ані зміряти, ані намацати — в яку треба тільки вірити. **І хоч ідея комунізму збанкротувала в середині т. зв. СССР, то не збанкротувала вона як «експортовий товар»** для здобуття впливів і прихильників для ідеї «вічної» Росії. І Москва надзвичайно спритно й мудро використовує в світі «ідею комунізму» для своїх імперіялістичних і месіяністичних цілей.

Так було, так є, і так мабуть буде, що люди завжди ставитимуть ідеї вище від мамони. Котрийсь філософ сказав, що люди найперше навчилися будувати храми для молитви, а не фабрики для виробу матеріяльних дібр. І Москва знає та надзвичайно вміло використовує цю правду. Тому вона здобуває світ не грішми, але ідейними фанатиками.

А ідеї можливо поборювати тільки іншими ідеями. Ніяка поліція, ніяка армія, і взагалі ніяка фізична сила не знищить ідеї, в яку люди вірять і за яку та в ім'я якої вони готові боротися і навіть вмирати. Деякі славні історики твердять, що наймогутнішу до тепер імперію в світі — Рим — знищила ідея християнської релігії. Тому дивно й сумно читати таке твердження великого й широковідомого американського публіциста, Релфа Мек Ґіля: «Не має доброї причини до страху, що комуністи здобудуть владу в Америці. Федеральне Слідче Бюро (ФБІ) виконувало й виконує знамениту роботу нагляду, викриття та виловлювання субверсивних аґентів». (Ді Детройт Нюз, 16 квітня 1964 р.). Крім платних аґентів, Москва працює за поміччю ідейних фанатиків. Для них комунізм є ідеєю, а проти ідей і найкраще тіло є безсиле. Ідею комунізму переможе тільки інша ідея — сильніша й краща від неї, а ніколи поліція. Тому безпека Америки була б багато кращою й певнішою, коли б ми в боротьбі з ворожими ідеями клали більше ваги на **ідейний** зміст нашої оборони, а менше на поліцію, пам'ятаючи при тому, що найкращою обороною є напад... Навіть у світі ідей...

Василь Косаренко-Косаревич

ЗАМОВЧУВАТИ ПРАВДУ — ЦЕ ПОШИРЮВАТИ НЕПРАВДУ

I.

Улас Самчук відновив свою контрактову співпрацю в «Свободі», про що оповістила її редакція в ч. 81 на фронтовій сторінці. На другій сторінці того самого числа є інавґураційна стаття такої відновленої співпраці під наголовком, отже й на тему «ЗМІНА ЧИ НЕ ЗМІНА». Я її з цікавістю прочитав, уважливо. Вона робить враження калейдоскопічного образу з найрізноманітніших явищ та поглядів про них в істо-

ричній перспективі, бо все, що не майбутнє, стає минувшиною, по той бік розділюючої їх грані, що її називають теперішністю. Заторкнені там теж евентуальности майбутности. Надаремно сам автор вважає самозрозумілим, що його «розважання з цього приводу не конче будуть належно для всіх зрозумілі». Адже його тенденція виразно виявлена наприкінці статті: «Проблема Москви і Києва виразно застаріла і вона виразно вимагає змін. Як усередині, так і назовні... Потрібні певні передумання, зміни наставлення, зміни самого клімату, в якій вона діє, можливо компромісу... Політика цих двох «братніх народів» вимагає також гармонії, бо вони століттями жили побіч себе, але всі ці вимоги повинні виходити з правди, діла, реалізму і взаємної пошани і т. д. і т. д. без Крут, Базарів та Зимових походів. «Буде виграно чи буде програно, але в кожному разі буде катастрофально». Дарма, що ясно як на білому дні, що наші чергові програні були і будуть катастрофальними тільки для нас, а вигра наша і вільного світу могла би стати навіть добродійною для маси московського народу, а катастрофою тільки для месіяністичних москалів у масі і проводі. Це аж само закінчення статті вносить сумнівний елемент. Мовляв, «там» так само люди живуть і думають. І вимагають змін. Застоєна вода загниває, залежаний камінь вкривається мохом. **А замовчена правда стає труйною».** (підкр. моє).

Це правда, що «там», то є по той бік залізної заслони, так само люди — москалі і не-москалі — живуть, але неправдою є, що вони й **так само** думають **і таких самих** змін вимагають. Чиста правда ніколи не стає отруйною. Правда про те, що два рази два є чотири як і інші аксіоми математики і логіки ба навіть етики (щодо добра і зла), залишається лікувальною. Ось чому вибрав я наголовком давню сентенцію, що замовчування правди рівне поширюванню неправди. Дестильована вода в замкненій посудині не загниває, а камінь в наукових кабінетах не покривається мохом. Це тільки щодо правди про всебічну істотність та історичну минувшину народів русинів-українців з одного боку, а з другого «русскіх»-москалів, так вона була, є і буде шкідливою для москалів, їх імперії та месіянізмові, бо всі вони та їх успіхи опираються на традиційних росіяномітичних і додаваних совєтомітичних неправдах. Ввиду того зайво доказувати, що вся історична правда про нас і них є не тільки корисною, але й необхідною духовою зброєю, без якої виключені успіхи на шляху до визволення України й українського народу.

Ані в житті, ані в політиці, ані в науці немає пустоти (вакуум). Отже там, де замовчується правду, її місце займає неправда, чи фальшування правди, видавані за «наукову правду». Отже тільки на спільному знаменникові чи тлі, що ним є в і р а в правдивість таких «наукових правд», тут росіяномітичних, може гноблена українська жертва в ролі «молодшого брата» вважати московського гнобителя своїм «старшим братом», і — по рецепті Самчука — шукати з ним «компромісу» та «гармонії в політиці», отже й в увіковічненій неволі всього українства з виглядами на таку саму недолю решти немоскальства.

Виринає питання: Як це можливо і чим це пояснити, що ця сама спільна віра в правдивість росіяномітичних «історій» приносить успіхи тільки москалям, а поразки тільки не-москалям? Просто тому, що в москалів тільки масу годовано такою «вірою», під час коли провід, який фальшує правду безперервно від кінця 15-го стол. аж по нинішній день (навіть за свідченням Соловйова, Мілюкова і Преснякова та Флорінського — отже самих москалів), знає і правду і її фальшці. Він може правильно орієнтуватися в мирній чи воєнній грі зі своїми не-московськими партнерами або противниками. Зате у не-москалів і маси і проводи засліплені тільки такою «вірою» без знання дотичної правди і її фальшивок. Вони не мають змоги правильно орієнтуватися в мирній чи воєнній грі з москалями. Якраз для того то й були створені «росіяномітичні історії» — колись від здобуття України, колишньої матірної Руси з тим самим Києвом як столиці і на тому самому автохтонному півдні, починаючи.

Українські маси і проводи в науці і політиці під тим оглядом відріжняються від інших немоскалів тільки меншим обсягом цієї «віри» в деяких деталях, але спільно з іншими вірять у правдивість вирішальних росіяномітичних засновків, то є щодо спільного походження і слов'янства не тільки з білорусами, але й з туранськими москалями. А без правильних засновків неможливі правильні висновки — каже аксіома логіки. Під цим оглядом наша зорганізована наука, а слідком за нею і наша скитальча політика придержується того, «що вже устійнено в Києві» і «принято в Вашінґтоні». Читаючи статтю Самчука, мимоволі насувались порівняння з категоріями політичного думання вирішальних у Вашінґтоні приклонників модерного лібералізму та їх настанови щодо комуністичної загрози вільному ще евро-американ-

ському Заходові, що їх так дуже переконливо обезличує Джемс Бирнгем у своїх книжках "Containment or Liberation" (1953) і "Suicide of the West" (1964). В обидвох випадках гасла «Краще вмерти в бою за волю, як залишатися вічним рабом» замінено на «Краще бути червоним, як мертвим».

II.

У висліді обидвох світових воєн заникли на європейському континенті всі монархічні династії й влади. В усіх таких державах їх історії та народу підпали великим змінам: Тенденційність на користь династії та її шляхоцької опори та їх славословлення замінено об'єктивнішою правдою про весь народ і його державу.

Такі самі спроби були теж після занику династії царів у Росії. Не тільки після революції в березні, яка принесла свободу всім немоскальським народам у поваленій «російській тюрмі народів», але й після перемоги большевицької контрреволюції в листопаді цього самого року 1917, яка завернула звільнені немоскальські народи до «совєтського концтабору народів» під адміністрацією тих же самих москалів наспілку зі жидами. Змальовування всього російсько-царського чорними фарбами правди мало корисно контрастувати і робити кращим все нове совєтсько-партійне. На місце росіяномітизму в історіографії прийшов совєтомітизм, не менш а ще більше і яскравіше фальшивий, але з тим самим завданням: дезорієнтувати противників із вірою в його правдивість, що й було завданням росіяномітизму. Про ці спроби подані вичерпні і доказані дані в моїх книжкових, брошурованих і пресових публікаціях. Тоді керівниками історичних шкіл могли бути і москаль Покровський і укранець Грушевський.

Рівнобіжно до процесу заміни жидів та інших не-москалів на вирішальних урядових постах в СССР йшов теж процес повороту до традицій минувшини. Таке явище пізнав і устійнив перед стома роками французький історик і політик на прикладі французької революції і її наслідків: «Якщо нації прожили довший час повний слави, вони не можуть зірвати зі своєю минувшиною у всьому, що вони діють; вони стоять під впливом своєї минувшини навіть тоді, коли її нищать; в часі найбільш яскравих трансформацій вони залишаються основно такими самими в характері і долі, якими їх їхня історія оформила. Навіть найбільш смілива і потужня революція не всилі знівечити національні традиції довше тріваючі» (Francois Guizot: Essai sur l'Histoire de France. Preface).

Своєї оригінальної московської традиції не вдалось знівечити Петрові І-ому, дарма, що Чадаєв твердив, що він у своьму замірі «могутнім подихом здмухнув усі московські установи і традиції» у цю саму безодню, що він вирив між всім московським а наказним російським. Він же засвідчив, що російську імперію та все те, що москалі відтоді набули і посідають, треба завдячувати тільки одинокому Петрові. Не вдалось це і Улянов-Ленінові і його жидівським партійним товаришам засобом такого же самого доцільно-наказного перейменування імперії на «совєтсько», як це зробив Петро на «російське». З акцентом і гаслами православного християнізму і панслявізму, чи менш фальшивими атеїзму і панкомунізму. Московські гнобителі Польщі і поляків признавалися, що вони є Тамерлянами, Андрей Іконокрад, Іван Жахливий і Петро І-ий бували празразками не одному цареві та всім ґенеральним секретарям партії і премієрам СССР. Ці самі москалі благали зі сльозами і навколішки Івна Жахливого, щоб не зрікався трону і поступав із ним, як передтим, до своєї вподоби, так же само оплакували смерть Петра І-го, великого ката і антихриста, а вкінці так же само віднеслись до живого і мертвого Джуґашвілі з московським псевдом Сталін.

Одначе такий мазохізм москалів супроти своїх владних садистів є корисним для їх спільних месіяністичних постулятів і надії на успішну їх реалізацію. Ось чому Достоєвський прославляв і рекомендував терпіння у всьому на шляху до осягнення «земного царства» в аналогії до Голготної дороги Христа до осягнення «небесного царства». Бердяєв устійнив, що навіть Третій Інтернаціонал не був нічим іншим як трансформацією «Третього Риму»; немоскальські комуністи грають дуже завстидуючу ролю, бо вступаючи до Третього Інтернаціоналу вони думають, що тим служать інтересам світового комунізму, а в дійсності вони включаються до москальського народу і допомагають йому реалізувати власний месіянізм. Тойнбі ствердив, що москалі готові пожертвувати комунізмом в інтересі своєї імперії і — додамо — свого месіянізму. Таке саме є відношення між націонал-соціялізмом нім. месіяністів, як і між ліберaлізмом - соціялізмом - комунізмом жидівських месіяністів. Для будьякого месіяніста в посіданні великого потенціялу сили і потужности всякий інший -ізм є тільки засобом і маскою рівноправности інших зі собою. Адже напр. москалі замінили засіб християнізму і панслов'янізму на атеїзм та панкомунізм, коли ці

останні показалися їм вигіднішими до осягнення цієї самої незміненої остаточної мети.

III.

Історії незалежних европейських народів і націй-держав писалися їх приналежниками, черпаючи теж із чужинних джерел. Такі найкраще знають і відчувають правдивого духа і ментальність свого власного народу в минувшині і майбутності. Інакше було з писанням історії, напр., русинів-українців і «русскіх»-москалів. Як довго існувала власнодержавна ба навіть імперська Русь, норманські варяги як князі або на службі князів, головно на великокняжому стільці в Києві, впливали або на писання літописів, а то й сами їх писали після свого мовного зіслов'янщення, а згодом й етнічного злиття з русинами. Упродовж часу окупації українських земель чужинними потугами і народами, були це ті окупанти, напр поляки, які визначували історичний образ нашої минувшини. Віра москалів, уже незалежних як московська нація, що вони стали «вибраним, боголюбим і покликаним спасати інших на світі і тому боголюбий спосіб життя» тільки тому, що вони залишилися на примітивному рівні, підчас коли Захід заразився «гнилим подихом сатани», то є гоном до освіти, виключала всяку культурну творчість, головно друковану як «чортівську». Це аж наприкінці 18-го стол. найняті царицями німецькі вчені зфабрикували росіяномітичну схему «Історії Росії» на виключну користь династії Рурика-Романова-Гольштайн-Ґотторпа коштом правди про русинів для москалів («русскіх»).

Нашим власним історикам удавалось рятувати дещо правди про минувшину нашого двоназовного народу і його державні періоди тільки в компромісах із ворожим окупантом: в більшій мірі під легшим владним австро-польським, в меншій мірі під тяжчим владним режимом російсько-московським чи -петроградським пануючого москальського народу. Одначе, росіяномітичні фальшивки німецьких «учителів світу» находили віру і сприймались у цілому світі, під час коли «компромісні» історіографічні гермафродити майже не виходили поза рамки освічених русинів-українців. Вислід: «Росію я знаю, але Украни не знаю». Цей вислів німецького маршала Айхгорна як найвищого командира армії в Україні в часі Гетьманату П. Скоропадського. Це саме характеризувало — а здебільшого продовжує характеризувати — майже кожного іншого чужинця в світі.

У компромісі з російськими москалями-окупантами, які взагалі стали заперечувати існування осібного народу русинів-українців і їх Руси-України в державному змислі, погодились одні і другі на «спільне східне слов'янство і таке своє походження», на «існування двох Русей — Київську Русь і Московську Русь — хоч немає ні одного співчасного з Русею джерела, головно літописного, де була би згадка про таку назву як «Київська Русь, а Московська Держава була продовженням Татарської Орди і Монгольської Імперії (М. Правдін або А. Сандерс), а ніякої Руси: тієї над Дніпром, чи над Дністром чи Тисою і Ужом.

Зі советськими москалями — в початках в союзі з вирішальними жидами — немає компромісів. Є тільки наукові диктати так в політиці як і науці, головно історіографічній і мовознавчій. Тактичні їх уступки є тільки одним кроком назад, щоб улегшити два кроки вперед у реалізації диктатів, які служать виключно інтересам москалів, їх імперії будьяк перейменованої і тотожність обидвох народів — русинів-українців і «русскіх»-москалів — в історичному і мовному та духовому оглядах має бути завершеною, що її тільки назовно започаткував Петро І. своїми наказними перейменуваннями і засвоюваннями всього нашого для москалів-великоросів.

Ясно, що під відомим тоталітарним терором і тиском українці на чолі зі своєю інтеліґенцією мусять виконувати такі історіографічні та правописні й інші наукові диктати. Одинока їх скривана — а деколи навіть висловлювана в розмовах з українськими туристами з цього боку залізної заслони — надія на те, що українська еміґрація в вільному світі використає повну свободу слова, дослідів і публікацій на те, щоб доказувати правду в науці і політиці, очищену від росіяномітичних компромісів і советомітичних диктатів. Дальше, що ця еміґрація чи пак її наукові та політичні, письменницькі і пресові проводи за допомогою веденої маси, зможе боротися з москальським ворогом, бо окупантом і гнобителем ба навіть ґеноцидним катом такими засобами, які їм в краю заборонені під карою смерти або тортур.

Адже майже в усіх націях, де в висліді останніх світових воєн заникли монархічні режими, династії і королі та цісарі, власні їх історики очистили історію свого народу і своєї держави від фаворизування «власть імущих» коштом решти свого і евентуально меншинних народів. Це саме могла зробити наша зорганізована наука на вільній скитальщині, а не тільки одиниці поза нею, в роді підписаного. Наша трагедія під тим оглядом — паралельна до такої в краю

— полягає, на превеликий жаль, якраз у тому, що ця наша зорганізована наука і політики на скитальщині воліли і воліють визнавати і леґалізувати все те, що «вже устійнено в Києві» засобом згаданих диктатів окупанта, як і те, що тут у ЗДА і в цілому світі, віруючому в правдивість росіяномітичних і/або совєтомітичних «історій», вже принято як наукові доґми ба навіть обов'язкове табу. Тільки з деякими секундарними застереженнями, без заторкування основних засновків (преміс) щодо спільного походження і слов'янства.

Явище спостережене французьким автором цитованого місця з передмови до його поданої книжки, так то, відноситься не тільки до москалів взагалі щодо їх «славних традицій», а зокрема до їх деспотичних наукових диктатів на свою виключну користь, хоч ті диктати не відповідають науковій дотичній правді, а є її супроттю. Воно, це явище, можна віднести і до рабських чи компромісних традицій русинів-українців. Москалі залишаються під впливом своїх московсько-російських традицій навіть тоді, коли засобом революції бажали їх знищити. Українці залишаються під впливом своїх рабських і компромісних традицій навіть тоді, коли нагла і несподівана революція дала їм змогу стати вповні незалежними і боронити цю незалежність в краю. А на скитальщині в вільному ще світі наша зорганізована наука і політика шизофренічно виступає борцями за визволення зовсім відрубного українського народу з-під окупантської і гнобительської «опіки» москалів, з одного боку, а з другого і водночас визнає леґалізовані диктати наукові тих же самих москалів про тотожність або спільноту нашого руського (українського) народу з їх «русскім» (москальським) народом також у перекладі на «руський», хоч «руський» є прикметником від Русь і русин, а «русскій» є прикметником від «русскій, -аво» прикметникової назви у москалів, як у ні одного справді слов'янського народу, бо всі вони звуть себе в головній формі. А тому, що Русь і Русин є тотожні з Україна і українець, отже й їх прикметник «руський» є тотожний з «український». Переклад «русскій» на «руський» в українській мові найвиразніше утотожнює москаля з українцем.

IV.

Аж на такому сконденсованому тлі унаявлюється все те, що в статті Уласа Самчука — його власними словами — «не конче буде для всіх зрозуміле». Воно ще більше буде зрозуміле, а водночас самогубне для нас, то є всього українського народу обабіч залізної заслони, якщо виявлений «лібералізм» Самчука, носії якого є при владі так в ЗДА і в Канаді, порівняти з лібералізмом тутешніх і канадійських лібералів, що його Джемс Бирнгем виявив і доказав як причиною до «самогубства Заходу» в книжці з таким наголовком. Вислід такого порівнання дуже повчальний, а ще більше жахливий. Навіть славетний А. Тойнбі пізнав і устійнив, що «провід москалів може пожертвувати комунізмом» — як він уже раз відрікся своєї московської минувшини й російського панслов'янізму і навіть власного православного християнізму — якщо того вимагатиме приматний інтерес їх імперії, а ми додамо — й їх месіянізму. Наші лібералі соціялістичної чеканки в післяреволюційному часі жертвували інтересами української власнодержавности і її незалежности та змогою жити власним вільним і добробутнім життям заради утопійного універсального, а покищо тільки московського (пардон, у них тільки російського) соціялізму-комунізму, а де факто большевицького месіянізму в комуністичному замаскуванні в конкуренції зі жидівським месіянізмом. Це точнісінька предтеча науки і політики західньоевропейського вільного ще світу, головно на американському континенті, де також жертвується лібералами інтереси власної нації заради будьякого утопійного універсалізму в компромісній співпраці і коекзистенції зі всіми так званими «лівими», зате проти так званих «правих». Для тих західньоевропейських і евроамериканських лібералів аж дві війни являлись необхідними в союзі з найбільш тоталітарною і формально комуністичною потугою, СССР, проти «правих» центральних держав як справжньої Европи, але а пріорі виключена будьяка боротьба чи війна проти того самого СССР у союзі з будьякою правою потугою в роді Франкової Еспанії або Францією де Ґоля. Навіть такі лібералні республіканці при владі як Айзенгауер і Даллес воліли разом із СССР загрозити війною найкращим приятелям ЗДА — Анґлії і Франції та Ізраелі — заради інтересів «лівих» диктаторів у Москві і Каїрі.

Отже не диво, що Бирнгем пророчить ЗДА таку саму долю, яка спіткала Україну з таких самих причин, хоч і в далеко меншій скалі, уже за 20 років, якщо дотеперішній ліберальний курс їх науки і політики не буде основно змінений, а саме самогубство, рівнозначне з перемогою москалів та інших ворогів зовні і знутра засобом совєтизації ЗДА і цілого вільного ще світу або визнання над собою повного су-

веренітету Світового Уряду і передачі йому всього свого збройного арсеналу і потенціялу потужности, як це вже започатковано актом обезброєння ЗДА в надії, що СССР вчинить це саме. Як будьто москалі будьколи додержували свої договори також проти власних месіяністичних інтересів.

Чи ж вся наша скитальча історія — як продовження краєвої в сенсі «єднання з народом» — не доказує на кожному кроці, як то наші ліберали ріжної масти з найбільшою охотою готові йти на компромісні союзи з «лівими середовищами», навіть чужинецькими і брататися навіть з ворожими москалями, але ніяк із так званими «правими» середовищами своїми і чужинецькими!

А втім одні і другі, ліві і праві, так довго залишаються дволичними шизофреніками або гіпокритами — не будучи здебільшого собі того свідомими — навпаки в добрій вірі і як патріоти — як довго вони вірять в правдивість «наукових правд історичних і мовознавчих», диктованих москалями і устійнюваних в Києві, мета яких то диктатів є протибіжна до мети голошеної за визволення українського народу, а тим самим і решти немоскальських народів, поневолених москалями за залізною заслоною.

•••••••••••••••••••••

НА МАРГІНЕСІ ПОДІЙ, ЩО «СКОЛИХНУЛИ НАМИ»

Інтерв'ю з Ярославом Гайвасом

ПИТАННЯ: Яке тло подій і суперечок, що виникли з них?

ВІДПОВІДЬ: Щоб говорити про тло цих подій ми мусимо взяти до уваги два його аспекти: загальний і український. Загально — несподівано глибокі зміни в світі не могли не сколихнути і українським еміграційним плесом. Світ дужими скоками посувається вперед, правду сказавши — у невідоме. Той бурхливий потік захоплює все живе. Тому й не диво, що українська еміграційна громада відриває зір від щоденного і допитливо глядить уперед, починає шукати, ферментувати, нераз сумніватися. І це все є неминучі признаки доби зрушень.

А до цього й ми самі зазнали й зазнаємо величезних змін. Не ті самі ми, як громади, що були тому років десять-п'ятнадцять, чи більше. Ми за той час виросли, устабілізутвалися, виплекали молоде покоління, що здобуває позиції, шукає своїх форм і засобів вияву. Не ті самі ми, як одиниці. На одних зуб часу вирізьбив свої знаки, другі зросли, зміцніли.

Власне це все є тло подій, що сколихнули нами. А тих нових подій немало. І багато з них потрясають нами, гнівлять, змушують глибше застановитися. В такому стані навіть невелика подія, в інших умовинах незначний випадок, спричинює хвилюючі наслідки.

ПИТАННЯ: Які події як характеристичні ви маєте на увазі?

ВІДПОВІДЬ: Я не буду говорити про події в широкому світі, бо вважаю, що про них аж надто бубонить щоденна преса. Я зупинюся над нашим відтинком.

Першою цього рода подією, що заскочила нас і порушила до дна, було звільнення Митрополита Йосифа большевиками і приїзд його у вільний світ. Не зважаючи на всі вияснення цього особливого факту, на всі наші розумування, причини цього факту і далі неясні. І через те ця подія ще більше хвилює нас і непокоїть у глибині. А всі спроби відповісти, пояснити, заспокоїти самих себе — незадовільні.

Дальшою подією в цьому пляні був т. зв. «Лист 34-ох». Лист цей породжений побудовою пам'ятника Шевченкові в Вашінгтоні. Подія ця має величезне значення й вона особливо важитиме не лише в житті української еміграції в ЗДА, але й узагалі української еміграції в світі. А крім цього — вона постійно впливатиме на ролю української еміграції у життєвих процесах в Україні. Після відкриття цього пам'ятника, большевики — й узагалі російські імперіялісти всякої масти — не зможуть відмахнутися лайкою й зневажливими словами під адресою нашої еміграції. Цей пам'ятник є показником, що ми є чимсь. І тому большевики мусіли зайняти поставу до цього факту. Це було причиною написання «Листа 34-ох».

Але заки до цього прийшло, в нас постало декілька контроверсій у зв'язку з побудовою пам'ятника. Першою з них було привезення землі з могили в Каневі одним з членів Головного Комітету побудови пам'ятника. Землю цю

передали офіційно совєтські представники в Каневі тому членові Комітету. І через це наша громада відкинула цей большевицький жест, бо не захотіла і зовсім правильно — мати якінебудь стосунки з большевицькими чинниками.

Другою дивною справою була вістка, що американсько-українські комуністи й комунофіли запропонували вплатити 50.000 долярів, як даток на будову пам'ятника, при умові, що за те їх представника адоптують у члени Комітету. І хоч, як виходить, ця пропозиція є звичайною вигадкою, або підшепним пробним маневром, чи просто пущено в обіг провокацію, — деякі відповідальні громадяни висловилися публічно й у пресі, щоб ту — фіктивну — пропозицію прийняти. Їх головний арґумент дивний, вражаючий: 50.000 поважна сума і її навіть за ціну допущення представника большевиків і русофілів відкидати не можна.

Якесь предивне «помішання язиків». Так неначе б у національних справах, та ще й у відношенні до нашого головного ворога, така чи інша сума грошей, взагалі гроші, могли грати якусь ролю! Тарас Шевченко, пам'ятник Шевченкові у Вашінґтоні — це величина такого формату й значення, що цього роду грошові міркування є звичайною хулою. Так і поставилося до цього наше громадянство та зілюструвало свою поставу збіркою наміченої суми з великою надвишкою ще перед упливом назначеного реченця. Але вся справа викликала неспокій та насторожила громадянство.

Як дальша ланка у цьому ланцюгу прийшов «Лист 34-ох» письменників, поетів і культурних робітників в Україні. На цей лист з нашого боку зразу була проста реакція: написали його совєтські органи безпеки, або на їх доручення. Одним словом: нова спроба провокації.

Але така відповідь не задовольнила всіх. Були й такі, що заявили: може воно так, але між підписаними є люди, яких імена залишаться назавжди незатертими в житті українського народу, в його духовому розвитку. Невже, навіть узявши до уваги їх теперішнє поступування під большевицьким терором, не слід їм відповісти? Крім цього — чому ми маємо бути завжди об'єктом, пасивним тереном чужої розгри? Чому не перехопити ініціятиви й не перевести свого наступу?

І дальші міркування: трапляється вийняткова нагода підкреслити одність української нації, її нерозривність, не зважаючи на географічні віддалі, роки, десятки років. Із тих їм подібних міркувань виникла відповідь 62-ох українських письменників, науковців, культурних діячів діяспори.

Холодний розум, річева дискусія в цих справах ставали щораз важчими. Комплікує положення ще й те, що в деяких рідких випадках тут і там помічаємо розбіжності серед нашої громади в оцінці положення в Україні. Не внесли в це нічого нового й відвідувачі-туристи в Україну. Поминаємо тут туристів з-помежи совєтофілів, бо ті, заложивши подвійні рожеві окуляри в пункті переходу большевицької границі, не скидають їх, доки не залишать кордонів СССР. Через це їхніх помічень не можна брати до уваги. Але й інші туристи не завжди відділяють зерно від полови, не бачать і не звітують суттєвих речей, захоплюються матеріяльним побуом, тощо.

В тому загально-розбурханому положенні сталась ще одна подія, що в інших умовинах не викликала б більших наслідків, але в теперішній наелектризованій атмосфері викликала вибух. Мова тут про запрошення совєтського представника, Кочубея (ух! саме прізвище чого варте!) Українським Студентським Клюбом в Університеті Ратґерс з доповіддю про українсько-російські стосунки та переведення з ним «словної баталії» перед 150-кою студентів і професорів цього університету.

Наміром студентів було — дати виклик представникові окупаційної влади в Україні та в присутності численно зібраних чужих студентів і деяких професорів дати показову лекцію про положення України в російському СССР. І хоч студентам їх намір у великій мірі вдався, сам факт запрошення українського дипломата українською студентською громадою спричинив вибух. Частина схвильованої і стурбованої громади, мученої неспокоєм, незрозумілими подіями, закипіла гнівом і протестами. А використали це примітиви й люди злої волі. Відбулися віча, посипалися комунікати, в яких засуджено студентів, що мали відношення до цієї імпрези, за «співпрацю з ворогом», тобто за найгіршу форму національної зради.

Та сьогодн часи не такі. Велика частина громадянства стала в обороні молоді. Навіть ті, що дивилися скептично на запрошення Кочубея, відкинули як нонсенс, злющий наклеп «співпрацювати з ворогом», а з національного боку атаку на студентів визнали шкідливою для національних інтересів. Навіть у таких гарячих справах громадянство вимагає такту, а не паплюження й обкидання нерозбірливими та знищуючими закидами.

ПИТАННЯ: Який Ваш погляд на:

а) атаки на Митрополита Йосифа,

б) запрошення представників підбольшевицького українського громадянства на відкриття пам'ятника Т. Щевченкові.

в) листа-відповідь українським письменникам і культурним діячам в Україні,

г) запрошення на дискусію «товариша» Кочубея.

ВІДПОВІДЬ:

а) Митрополит Йосиф є без сумніву одною з найбільших постатей української сучасности. Він незламно в нелюдських умовинах перебував 17 років каторги, не зломився, не зігнувся. Він покинув свою паству, своїх співкаторжан — як дуже виразно висловився — «зі жалем, на доручення». Хто бодай в якісь мірі вчувається в ті сірі й понурі будні сибірської безнадії, в довгі дні і ночі, місяці й роки намов, переслідувань, знущань — той напевно з найглибшою пошаною говоритиме про Митрополита. А сьогодні є він інструментом холодної, далекозорої, хоч може помилкової політики Ватикану. І доручення дані йому його зверхниками, церковною ієрархією, що в них і в їхнє покликання він непохитно вірить, виконує як справжній «воїн Христовий». Хто сміє сказати лихе слово за те під його адресою?

б) Про запрошення представників большевицького режиму в нашій громаді ніхто не ставив питання. З тим режимом ми в стані війни, у відкритому, безперервному, безкомпромісовому бою. Він прагне нашого знищення й смерти нашого вільнолюбного народу, —, а прикриває це «злиттям ув один нарід», — то що ж іншого можемо ми бажати йому? Коли ж ідеться про представників української підбольшевицької громадськости, то — на жаль — це не були б вільні представники, а люди вибрані спеціяльними органами режиму, отже таких немає потреби запрошувати.

При цій нагоді треба сказати слідуюче: своєю непримиренною поставою до большевицької окупації України, до їхньої екстермінаційної політики, своїм вказуванням на всі проти українські, протинародні потягнення, своїм викриванням большевицької облууди та справжнього їхнього обличчя, — ми змушуємо ворога до оборони, нераз до відступу, ми вириваємо полегші, не для себе, але для свого народу. І тому доки в Україні буде російська окупація, доти наша постава до неї мусить бути незмінною, непримиренною.

в) Я думаю, що відповідь наших письменників, науковців і культурних діячів була потрібна. В першу чергу треба було відбити удар; потім спробувати перейти до наступу, перехопити ініціятиву. А відмовчуванням цього не осягнеш. Подруге: це була відповідь до українських письменників, до діячів української культури, значить — до українців, до частини, хоч маленької, українського народу, а через них до народу. А ми за ніяких умов не відмовимося від духового зв'язку, від письмового діялогу з рідними братами, з рідним народом. І в добрі і в злі.

Поза тим, між тими 34-ма є напевно чесні люди і відповідь наших культурних діячів змінить їх у їхній поставі. А ще може таке письмо посіє зеренце сумніву в сумліннях тих, що запродалися ворогові й здобувають розкоші й ордени коштом рідного народу. Нарешті: лист дуже добре написаний і зрілий, зрівноважений, гідний, хоч може нераз трошки зам'який. Але це лист культурників і такий уже їхній стиль. Хто його прочитає, не має сумніву, де ми стоїмо. І через це все лист цей був потрібний.

г) З усіх боків було чути нарікання часто оправдані, що наша молодь проявляє себе замало в українському життю. При університеті Ратгерс існує Український Студентський Клюб. Рухливий і підприємчивий. І ось голова цього Клюбу рішив організувати особливу, в нас небувалу імпрезу: запросити з рамени Клюбу большевицького представника з доповіддю на тему українсько-російських стосунків і тут, на очах професорів і численного американського студентства, виявити фальш і перфідію російсько-большевицького становища та таким чином поширити свідомість і правду про українську справу.

Як тільки вістка про це розійшлася серед нашого громадянства, бандерівські організації підтримані щоденником «Свобода», почали акцію натиску, застрашування проти членів Управи Клюбу. Почалися персональні атаки на поодиноких студентів.

Але молодь поступила так, як повинна була поступити. В інших умовинах вона імпрезу ліквідувала б, але під погрозами, атаками на людську гідність — відступати не захотіла. Імпрезу перевела й перевела успішно на очах американців, тобто тих, для кого імпреза була організована. Після імпрези посипалися на її організаторів всі можливі закиди й атаки.

Атаки ці неоправдані й шкідливі. Навіть якщо прийняти, що помилкою було з боку українського студентського клюбу запрошувати большевицького представника, а треба було виручитися кимсь чужим, то в ніякому випад-

ку не є властивим звинувачувати її в «співпраці з ворогом». А крім цього — за ініціятиву, за бажання включитися в нашу працю, в наші зусилля, за займання активної позиції в боротьбі українського народу з російським імперіялізмом, їм належить заслужене признання.

ПИТАННЯ: Як заховувалися студенти в часі цього конфлікту та яка їхня постава після цього, як виглядає проблема «батьки і діти» в «сучасному виданні»?

ВІДПОВІДЬ: Я вже згадував, що неперебірчиві атаки проти них тільки зміцнили їх у їх поставі. Треба сказати, що їхнє почуття людської гідности не дозволило їм вгнутися перед наклепами й погрозами. Одна зі студенток заявила ось що на громадській нараді в Ньюарку:

«Для нас, для української студентської молоді, свобода, свобода слова й думки та людська гідність є найважливіші речі». А друга доповнила її: «Ви, батьки, родилися в Україні, жили там, ви любите її. Ми родилися на чужині, наші ноги не ступали по українській землі, але ми любимо її не менше за вас».

Чи є проблема «батьки і діти». Ще ні. Діти досі не стали на власні ноги. Але саме тепер стають. Читайте їхні голоси на панелю молоді в Торонті, побачите їхню думку. Вони закидають батькам: (цитую за «Новим Шляхом») «постійне звернення до минулого», «комплекс меншевартости», «поверховне ставлення до оточення», «непідготованість наших імпрез», «брак самокритики», «наголос на зовнішні ефекти. заклики, красномовні промови, позатим — порожнеча» і в загальному вони там заявили: «Ми очікували від батьків багато більше».

Це все є нічим іншим, як початком проблеми «батьки й діти». Де є живе життя, де є поступ, де молоде покоління прагне вгору, прагне краще, прагне свого вияву, там мусить це ,бути. А до цього мушу додати: на згадуваній вище нараді в Ньюарку виступали батьки, виступали й діти (вже студенти). І з радістю слід підкреслити продумані, доречні, логічні виступи дітей і не завжди такі ж виступи їхніх батьків.

Значить, узагальнюючи: Проблема «батьки і діти» в нас розвивається разом з розвитком життя й наші діти показують себе добре, а навіть дуже добре.

ПИТАННЯ: Дехто в інформаціях згадує про радянофільство серед українців у ЗДА і Канаді. Що ви про це думаєте?

ВІДПОВІДЬ: Коли відкинути табір комуністів і «проґресистів», які безкритично, як мавпи, хвалять усе, що діється під російською окупацією, то насправді серед українського громадянства радянофілів немає. Може десь одна чи друга розгублена одиниця. Загал свідомий, що не зважаючи на всі зміни під Советами, на всі здобутки там, на деякі слабкі й скороминаючі прояви відлиги, — ми не можемо бути «філами» цієї системи доти, доки російські війська не будуть виведені з України, доки «старший брат» не перестане давати нам накази, як нам улаштувати наше життя в нашій батьківщині. Як довго українську культуру підпорядковують російській, українську мову нагинають до російської, як же може бути мова про якнебудь «фільство»?

ПИТАННЯ: Які, на вашу думку, будуть наслідки цієї «бурі»?

ВІДПОВІДЬ: Перший наслідок є вже дуже позитивний: пожвавлення нашого життя, яке таки застоювалося. Другим великим позитивом є активізація значної частини студентської молоді у зв'язку з цими справами. Дальші наслідки залежатимуть від нашого поступовання. Коли б ми, а зокрема наші організації й преса, розгубилися, втратили загальні, національні цілі з-перед очей і далися понести пристрастям і груповим цілям, тоді можемо дочекатися прикрих наслідків, а серед них найгіршого: нового двоподілу нашого громадянства і то на найбільш небезпечному відтинку, а саме — на відтинку відношення до російсько-большевицької окупації України. Але сподіваємося, що цього не станеться. Українці в діяспорі вийдуть ще міцнішими, ще зрілішими з теперішньої контроверсії та далі сконцентрованими зусиллями й на вищому поземі реалізуватимуть свої великі позитивні цілі.

Ми відчуваємо, що стаємо чимсь, що стаємо силою, що ростемо, що нас не можна обійти мовчанкою, ані зіпхнути з життєвої сцени.

(«Українське Слово» 17. травня 1964)

«МЕЧ, А НЕ СЛОВА - ЗДОБУДУТЬ НАЦІЇ ПРАВА»

Ю. Артюшенко

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

2. В Українській Військовій Організації.

(Закінчення)

Перейнятий традиціями Української Армії і надхнений духом суверенної нації Євген Коновалець продовжує боротьбу і по збройній програній, змінивши тільки методи й способи боротьби з легальних на нелегальні, всенародньо-збройні на підпільно-революційні.

В грудні 1919 року, розв'язавшись як регулярна частина, Січові Стрільці розпорошилися по всіх Українських Землях.

Одні з них пішли в Зимовий Похід, інші поповнили повстанчі загони, які боролися аж до 1924 року, а були й такі, що пробиралися за кордон, де тоді, зокрема в таборах Чехословаччини, були частини Галицької Армії, що ще давніше відійшли на захід. Більшість різними шляхами, одні відразу, інші згодом, пробиралися додому, щоб відтак включитися в підпільно-революційну акцію в Галичині.

Були серед них і такі, які по ліквідації повстань в Україні, що закінчилися щойно в 1925 році, ставали членами таких організацій, як: «Спілка Визволення України» (викрита в 1930 році), «Національний Центр» (викрито в 1932 році), «Українська Військова Організація» (викрита того ж 1932-го року), «Організація Українських Революціонерів» (викрита в 1933 р.).

Крім тих, що там були, Євген Коновалець висилав на Наддніпрянщину своїх людей із-за кордону, серед яких були теж Січові Стрільці.

Та хоч у практиці підпільно-революційна робота велася полк. Є. Коновальцем у всеукраїнських маштабах, але найтривкіших успіхів вона досягла в Галичині, спричиняючи повне переродження психіки і світогляду українського суспільства. Тут дрібноміщани, плуґатори й лісоруби ставали лицарським народом — «козацькою нацією», певною своїх історичних прав і сил, та видавали з себе юнаків, які йшли слідами крутянських і базарських героїв.

Очолена Є. Коновальцем УВО спричинилася до того, що захитана віра в соборність (після останніх трагічних подій на Наддніпрянщині) поновно в Галичині почала відроджуватися, противенства і упередження між галичанами і наддніпрянцями зникали, підносилося розуміння всеукраїнських національно-державних ідеалів.

Вояки Української Армії — члени УВО просякли все політичне, економічне та культурне життя в Галичині. Вони з посвятою та жертвенністю поширювали свій вплив на всю українську спільноту, а зокрема на студентство.

Гіпноза страху перед польським терором зникала — УВО на польський терор відповідала боєвими акціями, вона була тим дальшим звеном Уиранської Армії, що втілювала в собі тяглість змагань за ідеали соборної державности.

А тим, хто підніс УВО до таких висот, був Євген Коновалець.

Винісши з Української Армії синтезу національно - духових і політично - державних прагнень Євген Коновалець кинув незримі нитки цієї синтези до всіх суспільних верств Галичини, пов'язав їх інтереси й інтереси суспільних верств Наддніпрянщини в один спільний клубок інтересів всієї української нації і поновно видвигнув українську державну проблему як цілість перед світом.

Та світ не хотів Української Держави бачити, не хотів про неї чути, і як раніше, так і тепер, байдуже приглядався до того, що діялося на Східних Українських Землях і що діялося на Західних Українських Землях. Не бачив Ризького договору, не бачив пацифікації, не бачив закриття православних церков і інших практик нашого західнього сусіда, так як він не бачив штучного голоду в Україні, що його перепроваджував наш північний сусід — Москва.

Євген Коновалець все те добре бачив і тому поборював серед власної української суспільности всіх тих, а зокрема Диктатуру Петрушевича, які плекали оманні надії, що політики та державні мужі Заходу «вирішать справедливо» долю Галичини, яка ще тоді не була внесена в договори.

Сталося як він передбачав: Рада Амбасадорів у Парижі розшматувала Україну між чотирма займанцями. Орієнтація завела, але багатьох не навчила...

УВО стояла на порозі нових зусиль, нових почииів, які піднявся довершити Євген Коновалець.

3) В Організації Українських Націоналістів.

Як ми вже говорили, творцями УВО були переважно ті кадри Корпусу Січових Стрільців, які ще формували Галицько-Буковинський Курінь в Києві, а пізніше перші формації Січових Стрільців, побільшуючи тим число добровільних українських частин, підлеглих Центральній Раді.

Передовою когортою цих перших незалежних від чужих пануючих впливів українських військових частин, була українська військова молодь, скупчена переважно в Українськім Військовім Клюбі ім. Гетьмана Павла Полуботка, на чолі якого стояв Микола Міхновський. Покликані ним революційним шляхом до життя ці перші військові формації були 18 травня 1917 року затверджені І-м Всеукраїнським Військовим З'їздом. До речі, в тім же часі і автор цих рядків, як Член Ради Філії цього Клюбу в Житомирі, зформував тим же революційним шляхом першу українську сотню в Житомирі, тоді губерніяльнім місті Волині, і з наказу Центральної Ради відтак з нею виїхав на фронт.

Тож, як ми згадували, Євген Коновалець завершив формування Галицько - Буковинського Куреня в січні місяці 1918 року. І вже тоді Євген Коновалець цим своїм чином посилив в овіяній історичною романтикою наддніпрянській молоді непереможну волю до соборницького чину, до з'єднання всіх українських земель в одній суверенній державі.

Знову ж і наддніпрянська військова молодь взаємно мала доддатній вплив на Євгена Коновальця. Зокрема ж вона впливала на нього своєю національною містикою — своєю ідеалістично-філософічною думкою, яку вона почерпнула з Київського початкового Літопису, в якім вона крилася в словах: «На цих горах засяє благодать Божа, побудоване тут буде велике місто і Бог воздвигне на них багато Церков».

Впливала на нього й отою романтикою минулого, яку вона винесла з «Історії Русов», «Козацьких літописів» і «Кобзаря», а головне своєю вірою в те, що «Воістину Україна нічим не менша від інших народів, бо і в ній проповідував апостол.», як це стверджується в постановах Київського Собору Української Православної Церкви в 1921 році.

З ідей Євгена Коновальця й Січових Стрільців та ідей наддніпрянської військової молоді вже тоді зроджувалася синтезуюча ідея, що кристалізувала український націоналізм в політично - ідеологічну систему понять, опертих на «Вірую» Миколи Міхновського, автора книжки «Самостійна Україна», що вийшла в 1900 році.

Та ці стремління повністю виявили себе щойно в повоєнних часах із заснуванням ряду наддніпрянських і галицьких молодечих організацій з бувших військовиків, які практично поставили проблему оформлення українського націоналізму.

Виразником націоналістичної думки наддніпрянської військової молоді став журнал «Державна Нація», що видавала «Леґія Українських Націоналістів» (одним із членів основоположників якої був і автор цих рядків). Виразником галицької військової молоді був журнал «Національна Думка», що його видавала Група Української Національної Молоді, а пізніше появився журнал «Смолоскипи», що його видавав Союз Націоналістичної Молоді (Подєбради, Прага, Львів).

Ці журнали були виразником організаційно пов'язаних в тих чи інших групах українських націоналістів, але великий вплив на формування націоналістичного світогляду мав ще «Літературно-Науковий Вістник» під редакцією д-ра Дмитра Донцова, як і його окремі публікації.

Між думками націоналістичних груп і між думками д-ра Дмитра Донцова були значні розходження.

Неґативізм, нетерпимість і макіявелізм пересякали думки Д. Донцова, тоді коли націоналістичні групи прямували до творчої синтези ідей, взаємної толеранції думки та до внутрішно-національної солідарности.

Ілюстрацією в різниці думок хай послужить такий епізод: коли на сторінках перемиського «Українського Голосу» появилася стаття автора цих рядків під заголовком «Воля і дума єдина» (підписана двома кінцевими літерами: ко.), то Дмитро Донцов на сторінках «Літературно-Наукового Вістника» заатакував цю статтю зі своїх макіявеллістичних позицій.

Та ми й по сьогодні тої думки, що тільки в єдності нашої думки і нашої волі лежить наша сила. Більше того, ми переконані, що так довго внутрі поодиноких народів і поміж народами світу не наступить справжній мир, як довго в основу взаємного довір'я не ляже така ідея, якою б насправді жили не тільки офіціяльні речники політичних груп і народів, але й найширші маси. Тому найвищий час нам вернутися до джерел, в яких коріниться українська сила та з яких виростав націоналістичний рух, і ус-

відомити собі, що філософічні основи української національної ідеї не лежать в чужих вченнях, а лежать у джерелах української культури та української історії. Сила українського націоналізму лежить у джерелах нами реально-пережитої в нашу добу державної єдности — в традиціях державницького періоду нашої доби.

Це все добре зрозумів Євген Коновалець і тому й узявся з усією своєю рішучістю за реформацію УВО та за підбудову підпільно-революційної боротьби українською історичною джерельністю, державно-політичною програмовістю та націоналістично-ідеологічною обґрунтованністю.

Це й привело до створення Організації Українських Націоналістів (ОУН).

ОУН поставила в осередку своїх змагань українську націю як найвищу цінність та органічно поєднавши в собі патріотизм-любов до батьківщини з національно-державними ідеалами, вивершила українский націоналістичний рух політично-ідеологічною системою понять опертою на державницьких традиціях і духових первнях питоменних українському народові.

Ці духові, моральні і політичні здобутки ОУН поглибили й побільшили стан духової самостійности та соборности і політичного потенціялу українських сил, що зростали не тільки на українських землях, але й у всіх закутинах світу, де тільки були українці.

Основоположниками ОУН, знову ж стали, через співзвучні організації чи безпоесредньо, ті самі, старі кадри Української Армії, в поповненім складі — молодшими боєвиками УВО, Членами ОУН були українці з усіх суспільних верств, які йшли вивершувати недокінчену державну будову, з тою ж героїчною жертвенністю, з якою її будували полягли їх побратими чи друзі. Уосібленням їх ідеалів і керманичем їх чинів був Євген Коновалець — Голова Проводу ОУН.

Він був виразником власних сил на які опиралася ОУН, власнопідметности дії, національної солідарности, що в ній поняття національного і соціяльного тісно в'язалося в цілість.

У зовнішній політиці Євген Коновалець був виразником української глобальної політики, в яку він включив найдальше висунені наші фор пости на Схід і Захід — Зелений Клин і Карпатську Україну, як рівнож українську еміґрацію та українські етнічні ґрупи в державах вільного світу. Українську проблему він лучив із проблемами Европи, Азії та Нового Світу.

Поглянувши з перспективи пройденого часу ті подій, що прийшли зараз же по смерті Євгена Коновальця, ми бачимо яку то далекозорість мав Євген Коновалець у видвигненні цієї глобальної політики.

Згадаймо хоч би оту увагу його за життя до проблеми Закарпаття, яке в своїм державнім зриві стало національно-синтезуючим чинником і всеукраїнським речником державних стремлінь усієї украінської нації.

Чи згадаймо його заходи по створенню запілля, так потрібного в подіях, що він їх сподівався. В цих своїх заходах він, поруч мобілізації політичної еміґрації, пробуджував зацікавлення в украінських етнічних групах Нового Світу до української державної проблеми та закликав, щоб ці групи своїми акціями не допустили до осамітнення української визвольної боротьби з боку тих держав, яких вони є громадянами, як теж спонукував їх до створення ідеологічно співзвучних ОУН організацій, що прийшли б з допомогою українському народові в його боротьбі за державність.

Таксамо далекосяглими були його заміри по створенню (започатої ще Конґресом Поневолених народів у 1917 році в Києві) єдиного визвольного фронту поневолених Москвою народів і одностайного їх становища перед світом.

Уже з того, що ми сказали, видно що Євгена Коновальця ми вважаємо за переємця національно-державної дії та тяглости визвольного чину по Симоні Петлюрі, з яким він ішов, згинувши від рук одного й того самого історичного ворога.

Ідім же за ідеями й чинами Євгена Коновальця. Утвердім за назвою «націоналіст» поняття людини з прикметами всеукраїнських маштабів, які мав у собі св. п. Євген Коновалець!

Ці його всеукраїнські прикмети незатерто лишилися в моїй пам'яті, як і остання з ним зустріч з травня місяця 1938 року, коли то плк. Євген Коновалець в своїй подорожі через Берлін (де я займав становище Заступника Голови та Організаційного Референта Українського Національного Об'єднання (УНО) в Німеччині) викликав мене (через ред. Володимира Стахіва - Керівника Української Пресової Служби) до одного з ресторанів поблизу Зоологічного двірця та в розмові зі мною порушив багато органзаційних і загально українських проблем.

Хай його ідеї живуть творчо серед нас і пробуджують жагу чину — довершити незакінчене Євгеном Коновальцем!

В. Маруняк

АФРИКА — КОНТИНЕНТ В ПЕРЕРОДЖЕННІ

(Закінчення.)

Хаотичний поспіх в бельгійських колоніях.

Таємничість Африки перекреслила теж загальне сподівання про те, що бельгійські колонії будуть останніми, які вступлять на визвольний шлях. Чорний націоналізм перейшов теж бельгійські границі й передчасна революція охопила теж бельґ. Конґо, ту, по Південній Африці найбагатшу країну Африки й велетня між новими державами чорного суходолу.

В матеріяльній площині бельгійська колоніяльна політика мала свої незаперечні успіхи: белґ. Конґо могло хвалитися тим, що залізнича сітка досягнула як на африканські умовини імпозантного числа 5000 км., а биті шляхи — 33000 км., відсоток негритянського вкладу в національний прибуток Конґо зріс в 1950-56 рр. з 46% на 56%, а загальний добробут країни й тубільного населення все зростав. Зовнішнім символом успішности колоніяльної політики Бельгії мав бути зразково вивінуваний університет в Леопольдвіллі, до якого, як показалося згодом, не можна було знайти чорних студентів.

Бельгійська патерналістична колоніяльна політика зводилася до ситого жолудка й порожніх голів: Бельгія будувала в Конґо частину Европи, забуваючи, що Конґо лежить в Африці; вона не поборювала племінних міжусобиць і підтримувала стару систему володіння племінних ватажків, щоб не допустити до формування почуття конґолійської політичної свідомости. У відміну до бритийської системи непрямого володіння — бельгійські пляни йшли в напрямі повної залежности колоній від Брюсселю. Коли в британських колоніях вже по І-й світ. війні йшов повільний процес виховання тубільців до самоуправління, то в Бельгії перший крок в тому напрямі був зроблений аж в 1955 р. з появою пляну проф. ван Більзена. Його плян повільного й еволюційного розвитку Конґо до самостійности хоч і був розрахований на довгих 30 років — викликав в метрополії здивування й неґодування. Тому й не диво, що коли розвиток подій в Африці скоротив плян ван Більзена на 25 років, то в Конґо не було ні одного чорного лікаря, не було чорних інженерів, ні суддів, ні військових старшин, ні пілотів, а була тільки жменька негрів з високою освітою. Не було провідної верстви, не було людей більшого державного формату, а все треба було ставити із самих початків. Найвищі державні посади довелося займати учителями народніх шкіл, нижчими службовцями та фельдфеблями.

Виразом расової і племінної приналежности та передвісником розвитку політичної свідомости конґолезійців були заборонені бельгійцями містично-релігійні таємні секти. До таких перш за все належить секта Кібанґуїстів, що за бельгійських часів творила свого роду підпільну організацію з власними священиками, збирачами податків та судами, яка й нині має відогравати досить поважну ролю в політичному житті Конґо. Першим виразом політичної свідомости була АБАКО — нинішнього президента Касавубу, легалізована як культурне об'єднання. Вирішним зовнішнім імпульсом для виявлення політичної волі негрів Конґо була альтернатива ґен. де Ґоля з 1958 р., дана сусідньому франц. Конґо, — самостійність поза рямками французького комюноте — або автономія в її рямках. В тому ж році Люмумба, згодом перший прем'єр Конґо, приймає участь в конференції в Аккрі, за рік пізніше вибухають перші протибельгійські занепокоєння. Конґо, непідготоване й імпульсивне, вступило на шлях трагічного переродження та передчасної революції, яка переросла не тільки голови бельгійців, але й чорних політиків. Першим етапом такого хаотичного розвитку було проголошення самостійности в червні 1960 р., відхід бельгійців і перебрання влади центральним урядом Конґо. Цей період став не тільки початком внутрішньо-політичних та племінних непорозумінь і боїв, але став теж актуальною небезпекою для цілого світу. Конґолезійський уряд почав розкладатися швидше, як зродився, хаос був швидший, як воля, а найбагатша (після Південної Африки) африканська країна опинилася перед господарським банкрутством.

Погляд песимістів про африканські політичні здібності («від зродження африканського націоналізму починається поворот Африки до кам'яної доби») мав новий потверджуючий аргумент. Перед повним провалом захоронила Конґо військова й технічна інтервенція ОН.

що в дошкульний спосіб виснажила касу ОН (один день перебування війська та експертів ОН коштував кругло 300 тис. долярів), та те, що лідер усамостійненої провінції Катанга, яка проголосила свою самостійність, опираючись на своїй економічній потужності, — Чомбе поплив проти чорного націоналізму. Політична консолідація Конго ще не прийшла й багато моментів промовляє за тим, що вона швидко не прийде.

Від Емпайру до Комонвелту.

Таким гаслом можна схарактеризувати британську колоніяльну політику останніх 70-ти років, буйний період якої проходить в Африці по 2-гій світовій війні. Про еволюцію тієї політики ми згадували в іншому місці та висловлювали компліменти в бік британського державного розуму, елястичности та далекозорости політичної думки. Одначе не можна не ствердити, що далеко не всі британські експериментування були успішні. Але в критичний момент колоніяльне володіння завжди знаходило можливості доцільної для обох сторін зміни своєї лінії.

Повоєнний період британської колоніяльної політики в Африці характерний двома моментами: а) поетапне передавання самоуправи в руки африканців та б) намаганням створення великих політичних і господарських цілостей шляхом федерування сусідніх колоній на базі економічних передумов майбутнього політичного розвитку.

Для всіх колоній стала світити мета — досягнення доміньяльного статуту. В 1940 р. було видано закон про дослідження й господарський розвиток колоній. Водночас дано до диспозиції кол. уряду 5міль. ф. річно. Постає дослідна Рада для колоній, яка вже вкінці війни мала 500 готових проєктів. В 1945 р. інвестиційну суму підищено до 120 міл. фунтів, з чого 55 міл фунтів йшло в Африку. Така широко розвоєва акція йшла під гаслом: **господарський розвиток є основою соціяльного й політичного розвитку.**

На виділення заслуговують федеральні тенденції в колоніяльній політиці Великобританії. Так намагання тіснішого з'єднання східньо-африканських колоній почалося з 1924 р., коли була встановлена спільна конференція ґубернерів Кенії, Уганди та Танґаньїки. Після 2-ої війни в 1947 р. була створена Східньо-Африканська Висока Комісія як метод співпраці згаданих трьох країн та центральна інстанція можливої федераційної держави.

В Зах. Африці розвиток йшов повільніше, бо аж в 1953 р. була покликана до життя спільна конференція ґувернерів Нігерії, Золотого Побережжя, Сієрра Леоне та Ґамбії з метою розбудови, зокрема господарської співпраці цих країн.

Зразковим прикладом елястичности методів й переходів брит. колоніяльної політики було Золоте Побережжя. В)949 р. ця колонія отримала конституцію й законодавчий орган з 75 тубільчих і 9 европейських послів. Із 38 прямо вибраних мандатів здобула в 1921 р. людова партія Кваме Нкрумага 34 і вона перебрала уряд, хоч згідно з конституцією, міністерства зовнішніх справ, оборони, фінансів й юстиції мусіли бути обсаджені брітанцями. В 1952 р. новою зміною конституції став Нкрумаг прем'єром і шефом европейських міністрів. В 1954 р. дійшло до поновної зміни конституції: білі міністри вибули з уряду й всі міністеріяльні портфелі обняли негри.
В 1957 р. був зроблений останній крок: під історичною назвою Ґгани ця бріт. колонія отримала доміньяльний статут і стала суверенною державою в рямках Коммонвелту.

Подібний приклад експериментування на далеку мету дає теж Нігерія, що в 1951 р. отримала конституцію, аналогічну до федеральної держави — складалась з 3 реґіонів. Реґіони користають з контрольованої автономії, власного уряду і парляментів. Центральний парлямент складався з 148 послів, з чого 12 европейців. Коли в 1953 р. дійшло в політично й економічно відсталій північній області Нігерії до заворушень, де населення побоювалося втрати брітанської охорони — брітанці перевели зміну конституції, яка поширила автономію областей у відношенні до центрального уряду з рівночасним включенням у федерацію як четвертого реґіону — бріт. Камеруну. В 1960 р. отримала Нігерія повну самостійність, остаючись в рямках Коммонвелту.

Аналогічний процес пройшов теж в Сієрра Леоне, яка за пів року після усамостійнення Ніґерії стала теж самостійною державою в рямках Коммонвелту.

Природно, що Південно-Африканська Унія, опанована бурами й політикою «апартайду» пильно слідкувала за процесом ступневого урівноправнення негрів в брітанських колоніях. Діяметральні розбіжності в розумінні завдань колоніяльної політики між Лондоном і ПАУ виявилися в охолодженні відносин між обома країнами. Другою причиною такого охолодження було питання дальшої долі трьох брітанських протекторатів в серці території ПАУ

— країни Свазів, Базутів і Бечуанії. ПАУ все змагала до включення згаданих протекторатів у свою державну територію, що натрапляє не тільки на одностайний спротив африканського населення всіх трьох протекторатів, але й на енергійний спротив Брітанії. З поглибленням «апартайду» та засудженням його лондонським урядом і прем'єрами країн Коммонвелту (зокрема Нкрумага та Неру) — в 1961 р. виходить ПАУ з Коммонвелту й оформлюється в республіку.

Родезія з'єдналася в 1953 р. з брітанським протекторатом Ніясса в Центрально-Африканську Федерацію, півавтономну державу з самоуправлінням й ґен ґубернатором як заступником брітанської корони.

На шлях самостійности вступила теж бріт. Сомалія, що в з'єднанні з б. італійською Сомалією стала самостійною державою. Дещо складніше проходив розвиток в Уґанді. В 1961 р. відбулися там перші загальні вибори з рівночасним проголошенням конституції, що дала колонії ширшу внутрішню автономію. В 1962 р. стала Уґанда самостійною в рямках Коммонвелту.

Такий же процес від внутрішньої автономії до повної самостійности пройшла й Танґаньіка (1961) та Занзібар (1963).

В Східній Брітанській Африці єдина Кенія оставалася в 1963 р. в колоніяльній залежності хоч і там перебирають владу африканці. Повстання Мау-мау кинуло Кенію в самостійницьких прямуваннях дещо назад, але й вона в грудні 1963 р. дочекалася своєї незалежности.

Кол. брітійсько-єгипетське кондомініюм до 1951 р. — Судан — отримав в 1953 р. самоурядування, а в 1956 р. повну незалежність.

....

ШУМ ДОВКОЛА ШЕКСПІРА ПОЧИНАЄТЬСЯ

У ч. 14 Sonnagsblatt Staat-Zeitung, Sektion C від 5. лютого 1964, появилася стаття Kenneth-a Kenton-a під повищим заголовком. Підзаголовок статті звучить: Із-за цього чоловіка ще й грошей придбається. Тут подається цікавіщі місця статті у вільному перекладі, побіч відомостей з інших джерел.

I.

Незадовго почнуться в Англії урочисті святкування в честь Щекспіра (23 квітня ц. р. вже почалися — прим. ред.). Шо буде показано і що малося зробити, набирає величезних розмірів. Ще ніколи досі не пляновано вшанувати якусь славну особу, як тепер народженого перед 400 роками Вілліяма Шекспіра. Із самої тільки Америки сподівається Англія 600.000 гостей, а 200.000 з інших країн. Якщоб тільки 1% брітанського населення (53 мільйони — прим. ред.) взяли участь в святкуванні в Стратфорд-он Авон та в 7-мох інших містах, то можна собі уявити масові зборища людей.

Ше далеко до початку святкування, тобто до 23 квітня як дня народження чоловка, вписаного просто як «Шекспір» в метрику охрещених 26 квітня 1564 р. — а вже витрачено один міл. ф. штерлінгів. Державна Організація «Брітіш Каунсіль» уже вислала до 80 країв акторів з кулісами, одягами, промовцями, готовісінькі вистави, фільми, образи й літературу. На превеликий жаль брітанців — мистецькі «зірки» цілий рік в турне за границею, але зате — для вирівнання — приїдуть добрі ансамблі чужинецьких театрів і в англійській мові відограють твори Щекспіра.

Із Франції прибуде ансамбль «Комедіе Франсез», з Берліна «Шіллер Театер», з Москви ансамбль «Художественного Театру». Колишній прем'єр міністрів Мак-Міллян принесе три книжки про Щекспіра (власним накладом), інші видавці дадуть аж 2 тузіни нових життєписів, критичних нарисів і перевидань творів Щекспіра, так що до сьогодні занимається життям Шекспіра аж 3250 біографій з їх критичним розбором.

Британське правительство зробить усе, що можливе, щоб знаменитого поета в делікатний спосіб представити світові для кращого спогаду так, щоб книжки розійшлися в неменшій кількості, як твори Карла Мая чи Едґара Волеса. (Карло Май 1842 — 1912: Оповідання для молоді; Едґар Волес 1875 — 1932: Кримінальні романи — прим. ред.)

II

Але й противники Щекспіра не пропустять нагоди пригадати тисячам чужинецьких гостей та учасникам святкувань узагалі, що існує протишекспірівський фронт. Він складається з трьох груп: Baconians, Marloweitis і членів "Shakespeare Action Commitee".

Баконіянс — обстоюють думку, що Френціс Бакон був автором королівських драм, трагедій, комедій і сонетів, званий теж Бакон оф

Верулям, був анг. державним філософом, противником науки Арістотеля, основником емпіризму — чоловік високої освіти. (Прим. ред.). Ця група — товариство з 3000 членів під проводом командора брітанської воєнної фльоти, Мартіна Пареса. До найстарших членів цього товариства належали: Марк Твайн —псевдо — властиво: Самуель Лянгорне Клеменс 1835-1910 американський письменник: «Пригоди Томи Соєра» та інші — прим. ред.; Отто Бісмарк 1815-1898 — основник німецького цісарства 1871 — і Бенджамін Дісраелі 1804-81 — англійський письменник і політик. Також Йоган Вольфґанґ Ґете 1749-1832 — найбільший німецький поет і драматург не був членом «Баконіянс», та солідаризувався з ними. Одушевлявся творами Шекспіра, але вважав його тільки за актора. Шекспір як автор — це тільки шильд (вивіска).

Баконіянс відбувають свої сходини майже 200 літ в замку Канонбур, де жив і працював Френсіс Бакон.

Друга з черги найбільша група «Марльовейстс» не признає ані Щекспіра, ані Бакона. Вона вбачає в Христофері Марльо автора між іншим «Отелля», «Короля Ліра» і «Венеційського купця». Провідником цієї групи є американець Кальвін Гофман. Він під цю пору находиться в Англії, робить пошукування та виголошує доповіді та ще й сильно переконливі.

Третя група «Щекспір Акціон Комміте» не підставляє нікого на місце Щекспіра. Вона намагається підкопати (підмінувати) культ Щекспіра в публікаціях і доповідях шокувати (вразити) звеличників поета.

Вона найперше твердить — а того їй ніхто не може заперечити - що ледви чи є які достовірні документи з життя Щекспіра. У церковному реґістрі стоїть, що його охрещено 26 квітня 1564 р. Не можна з певністю сказати, чи він народився 23 квітня, може прожив уже з місяць часу. Бо перед 400 роками дуже часто не хрещено дитину зараз таки по народженні. Дальший сумнів: чи той Вілліям Щекспір, записаний в церковнім реґістрі укінчив вищу школу й університет, щоб здобути знання грецької й римської історії, знання мов, знання двірського церемоніялу данського, французького та італійського. Нема ні одного рукопису твору Щекспіра, ані одного портрету, ані одного бюсту за життя поета. Ставиться ще й такий заміт: Той згаданий ґеній не подбав про краще виховання й образування дітей. (Від редакції: син Щекспіра Гамлет помер в 11 літ життя, дві дочки були замужні, але їх діти померли і потомства не залишили).

«Шекспір Акціон Комміте» — всупереч своїй назві — старається доказати, що Щекспір, міщанин із Страдфорду і тамже похоронений, то не Щекспір, автор драм і сонетів. Це товариство йде так далеко, що вимагає отворення гробу Щекспіра та його дружини, сподіваючись знайти там рукописи Бакона. Противники хотять усі твори Щекспіра провести через електронічний мозок, бо цей мозок може показати, чи Щекспір уживав завжди власного стилю, власних фраз (зворотів мови), як часто проходить ті самі слова, а вислід порівняти з мовою Марлова, Бакона та інших сучасників.

Окремо, поза цією статтею Кентана, треба згадати про професора історії з Оксфорду Тревор Ропер-а. У журналі згаданого вище «Комміте» «Past and Future» помістив професор статтю, де пише: Докладна студія творів Щекспіра й життя міщанина із Стратфорду Вілліяма Щекспіра доказує недвозначно на існування двох різних осіб. Твори виявляють високо освіченого аристократичного автора, зате про страдфордця в часі його життя нема згадки в ніодного «промінентного» письменника. Виходить, що уродженець Страдфорду був таки сірим міщанином.

Та як би там противники не гомоніли, проте святкування в пошану Щекспіра-поета відбуваються величаво. Правда — показ пам'яток по Щекспірові незначний: два писані його рукою документи. Один з них — то тестамент; багато подробиць, але про твори чи їх рукописи і т д. нема згадки. Другий документ — це позов-жалоба проти несолідного боржника. Нема образу поета з часу його життя. Із сучасного йому матеріялу зостались перводруки, штихи театру «Глобе», рідного дому поета, згадки акторів, що виступали в його п'єсах.

Цей рік Щекспіра повинен принести матеріяльний успіх. Заплянованo створити в Стратфорді централю дослідів над творами й життям Щекспіра. На це потрібно 500.000 фунтів штерлінгів. Звеличники Щекспіра вже зібрали 150.000 ф. ст. з Німеччини, з Бонн прийшов чек на 5.000 ф. ст. з Кувейту 1.000 ф. ст., з інших країв Комонвелту прислано менші суми. Появилися поштові значки, бюсти Щекспіра і всякі менше чи більше тандитні сувеніри.

III

Розквіт театру в Англії припадає на добу т. зв. відродження (ренесанс, рінашіменто). Воно почалось в Італії в XV-тому столітті і три-

вало до кінця ХУІ-ого стол., поширившись головно в Західній Европі. Відродження — це визволення людської думки з оков схолястики і поворот до **антики,** тобто до зразків культури греко-римського світу в ділянках письменства, різьби, архітектури й наукових здобутків. Великі подорожі ХУ-го віку поширюють знання про нові землі. Досліди Коперника й Ґалілео Ґалілея і Кеплера (геліоцентрична система) дають новий погляд на будову світу, опрокидуючи ґеоцентричну систему Птоломея. На основі студій античних клясиків зроджується новий напрям у вихованні людини — рух гуманізму.

Рух відродження почався від Італії, зразу на полі поезії. Уже на сто згорою літ ґеніяльний Данте Аліґієрі (1265-1321 рр.) подарував людству епос: «Божественну Комедію», написану в живій італійській мові. Великий вплив на початок відродження мала збірка сонетів: «Канцонієре» Франческа Петрарки (1304-74), поета гуманіста: в нього проявляється почуття єдности італійського народу, розбитого політично на багато держав під своїми й чужими володарями. Вже в добі відродження творить Торквато Тассо (1544-95) епос: Визволений Єрусалим а Людовіко Аріосто — романтичний епос: Щалений Ролянд. В Портуґалії Луіз де Камоес (1524-80) творить національний епос: Люїзіяди.

Розквітові поезії додержує кроку малярство, різьба й архітектура в Італії. Ось тут кілька знаменитих: Сандро Боттічеллі (1445-1510) маляр — образ: Народження Венери; Донато Браманте (1444-1514) маляр і архітект; Корреджо Антоніо (1489-1534) маляр: Леда, Ґанімед, Данае, св. Ніч; Раффаель Санті (1843-1520) маляр, його славний образ Мадонни — він же головний майстер ренесансу від 1514 р. провадив будовою катедри св. Петра; Мікель Анджельо Буонаротті (1475-1564) — найбільший мистець ренесансу. Він є творцем героїчно сильних постатей у русі: (сакрофаги) нагробники Медічів і папи Юлія II, його роботи статуї: Пієта в Катедрі св. Петра — до речі: тепер на світовій виставі в Ню-Йорку — Мойсей — в Римі, Давид — у Фльоренції. Намалював Страшний Суд і біблійного змісту фрески в Сикстинській каплиці Ватикану. Як архітект збудував копулу Катедри св. Петра. Мало того: був ще й поетом, писав сонети.

Тут подано кращих носіїв вияву ґенія італійського народу. Їм дорівнює ґеній англійського народу на полі театрального мистецтва. По дорозі з Італії до Англії годиться згадати, що гуманізм позначився найсильніше в німецькому народі; його діячами були: Еразмус, Гуттен, Ройхтін, Мелянхтон та інші. На полі малярства вславилася флямандська школа з Петром Рубенсом (1577-1640). З його понад 600 образів варто згадати: Хрестозняття Ісуса, Страшний Суд, Битва Амазонок, Марія Медічі, Польовання на левів та краєвиди. Але Рубенс започатковує вже малярство **барокове** 17 століття, що його репрезентує знаменитий Рембрандт (1606--1669) і учень Рубенса Антон ван Дайк (1559-1641).

У Лондоні театр осягнув вершок розквіту в двох останніх десятиріччях 16-ого століття та початку 17-ого. Звичайно були й до того часу і в тому часі свої драматурги, як от Ґрін і Марло (1564-83, його драми: д-р Фауст і Едвард II), але всіх їх притьмив своєю славою Вілліям Щекспір (1564-1616). Він прожив рівно 52 роки покинувши театр у Лондоні коло 1612 р. Протягом 20 літ написав Щекспір 37 драматичних творів, 154 сонети та ще кілька поем з числом строф малощо не 500.

Така величезна продуктивність ума одного тільки чоловіка являється просто неправдоподібною. З того то й пішло, що появилися сумніви щодо авторства Щекспіра. Про це докладніше подано в попередніх рядках статті. Та все таки культурний світ у великій більшості подивляє і вшановує величній ґеній Щекспіра. Література про нього йде в тисячі книжок, брошур, есеїв, критики, заміток.

Щекспір не тільки актор і драматург, але й філософ. Нема його окремого твору про його філософічні проблеми. Їх треба випровадити зі слів персонажів драматичних творів. В осередку зацікавлення поета стоїть проблема **людини** з її добрими й поганими прикметами, пристрастями, злобою, заздрістю, жадобою панування, ласкою і прощенням виновникам, конфлікти між силою любови й обов'язку, патріотизму і зради. Все це зо стихійною силою передано словами персонажів. Словне багацтво (лексичний запас) подивугідне. Нараховують 20.000 слів у творах Щекспіра, коли сірій людині вистарчає зо 2.000, а добрі письменники послуговуються якою десяткою тисячів виразів.

За розцінкою творів Щекспіра на перше місце ставлять трагедію «Гамлет», а там «Макбет» «Король Лір», «Отелльо», «Ромео і Юлія» і історичні «Юлій Цезар» та «Антоній і Клеопатра». Опісля йдуть королівські драми: «Ричард II», «Генрик IУ», «Ричард III». З поміж комедій замітні: «Сон літньої ночі», «Венецький купець», «Приборкана гоструха», «Багацько галасу знечев'я», «Як це вам подобається», «Веселі кумасі з Віндзору», «Міра за міру» та «Буря». У драмах разить розтягнута подекуди реторика, в ко-

медіях деколи рубашність і «грубий вислів», але все є таке приступне людині, воно стихійне як стихія природи, а тому вічне. — Шекспір все таки залишиться найбільшим...

На українську мову найбільше перекладів зробив П. Куліш (з драм і комедій), поменше М. Костомарів, П. Свєнціцький, М. Старицький, М. Рудницький, Т. Осьмачка (Макбет, Генрик IУ), Ю. Клен (Буря). Деякі сонети переклав І. Франко та І. Костецький. Найкращий переклад у німецькій мові дав А. В. Щлеґель. Автор цих рядків читав ці переклади в першій половині 1914 р., та доля воєнна їх не оминула, вони вже в вересні 1914 р. згоріли.

Під кінець приходить мені на думку одна заввага. У трагедії «Гамлет» ужив, мабуть у перше в літературі — слово «State» на означення держави: «Щось попсувалося в «Стейт оф Денмарк» (тобто, в данській державі).

Марія А. Кейван

У САМОТНІЙ МАНДРІВЦІ ДО ВІЧНОСТИ

(Продовження.)

Я вже згадувала, що в Осьмачки було багато різних турбот. Та в часі, коли ми запізналися, найбільшою його турботою був затрачений рукопис повісти «Старший боярин». Ця повість, що дістала першу нагороду на літературному конкурсі у Львові 1943 року, ще не була надрукована. Рукопис, що зберігався у Юрія Стефаника, - члена жюрі конкурсу, залишився у Відні в большевицькому секторі. Осьмачка не вірив, щопри наступі большевиків на Відень, можна було і власну голову залишити, не лише рукопис. Він був переконаний, що це зроблено нарочно, щоб знищити його твір і його. Про це говорив Тодось дуже часто, завжди повний гіркости та підозрінь, про ролю Ю.Стефаника, що нібито в якійсь цілі вкрав його твір. У нього навіть вірш на цю тему є («в новітніх русичів - нові злодії»). Та несподівано ситуація змінилася - рукопис знайшовся. Оленка, тодішня наречена, а теперішня дружина Юрія, привезла рукопис з Відня від німців, де Юрій мешкав і де залишив свої речі. Як бачу, якою радістю світилися очі Тодося, коли він повернувся з цею новиною з одної з своїх частих подорожей.

«І ви знаєте, що Юрій казав, що він одружиться з тою панною, що привезла мою книжку» - говорив Осьмачка, переконаний, що це стало причиною одруження Стефаників. З того часу Тодось почав говорити про Юрія з приязню та симпатією і вже не зміняв думки аж до своєї смерти.

Другою постійною турботою Осьмачки втаборах Д.П. були його матримоніяльні пляни. Він щиро бажав покінчити зі своєю самотністю та завжди мріяв про одруження. Та я певна, що коли б ця солодка мрія замінилася в дійсність, то дійсність була б дуже гіркою. До подружнього життя поет ніяк не надавався! Все ж таки про його сватання можна б писати цілу книгу. Розчарувань мав він багато та вони завжди знеохочували його до даної людини, але ніколи до ідеї подружжя взагалі. Зрештою,в нього складалося так, як часто в житті буває: ті, що він їх сватав, не хотіли його, а він знову не хотів тих, що були б радо змінили прізвище на «Осьмачка».

Про деякі його сватання я хочу написати, хоч знаю, що Тодось тут вийде трохи неповажно, може й ґротесково. Та він таки був смішний у своїх вічнозмінних захопленнях, а я хочу дати його вірний образ, не скриваючи і смішних сторінок, що їх зрештою мають всі великі люди.

Пригадую одно його розчарування, що про нього він пише у вірші «Конюнктивіт» (Китиці часу). Тодось надумав освідчитися молодій дівчині, що якраз закінчила гімназію в одному з таборів. Знав її і батьків ще з Відня, вся родина дуже прихильно ставилася до нього та захоплювалася його творами. Вибираючись в дорогу, він мав на думці ще дві інші дівчини, якщо б його зустріла невдача з першою. Склалося так, що він наперед зустрівся з од-

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ВІЛЬНОГО СВІТУ В ЦІМ ШЕВЧЕНКІВСЬКІМ РОЦІ ЗАМАНІФЕСТУЄ СВОЮ ВІДДАНІСТЬ ІДЕЯМ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ!

ною з двох інших. Вона йшла на-прохід з возиком, а в возику спало немовля. Осьмачка, що захоплювався нею ще колись у Львові, якось і не подумав, що вона одружена, тільки почав розмову і зараз же їй запропонував подружжя. додаючи, що це нічого не шкодить, що в неї дитина. Вона сказала: - «Коли бо в мене не тільки дитина, але й чоловік», - обиджено відвернулася спиною та відійшла враз з возиком.

«А я залишився на стежці і думав, чого це я такий дурень?» - розказував мені потім щиро Тодось. Я не мала відповіді.

Та цього інциденту Осьмачка не переживав ні надто довго, ні глибоко. Він властиво їхав в інший табір, сватати іншу дівчину, молоду красуню, що - по його словам - наче б зійшла з образу Пимоненка. А Тодось завжди захоплювався типами дівчат Пимоненка (побутовий маляр -реаліст).

Велика радість ждала Тодося. Коли він освідчився вимріяній дівчині, вона, мабуть, під впливом якогось хвилевого настрою, згодилася вийти за нього заміж з одним застереженням - що ще мусить порозумітися з батьками. Вони жили в іншому таборі, де не було гімназії. Осьмчка був невимовно щасливий і страшенно гордий на своє досягнення. В поворотній дорозі він вступав до всіх українських осередків і всюди хвалився своїм близьким одруженням. Вкінці повернув до Фюсену і все ще тріюмфуючи розказав нам про своє щастя. Та в мене від першої хвилини було враження, що радість поета буде короткотривала. І справді. на другий день вона вже на половину пригасла, а на третій май же зовсім погасла. Осьмачку почали мучити сумніви, чи він добре зробив, а може і які злі прочування прокинулися в його душі. Він гірко каявся:

«І чого це я, старий дурень, зразу всім похвалився, що в мене буде молода дружина? Ото ж тепер, як нічого не вийде, всі з мене сміятися будуть!».

Через декілька днів дівчина змінила думку і відмовила Тодосеві. Не знаю, чи сталося це після порозуміння з батьками чи з інших мотивів, не знаю, чи ця відмова була листовна, бо я не хотіла випитувати поета про особисті справи. Мабуть, йшло про різницю віку, бо у вірші «Кон'юнктивіт» він пише:

....не догледіла я вас раніше,
що ви вже трохи сивий і сліпий...

(Ні одно ні друге не було правдою. Сивий він не був, зір мав знаменитий, окулярів не носив і не потребував. Та очевидно, що в очах сімнадцятилітньої дівчини Тодось, якому було п'ятдесят, мусів виглядати дуже старий).

Тодось щиро переживав цю відмову, та все ж таки думки про одруження не закинув. Його захоплення чергувалися з розчаруваннями, а про одні й другі оповідав він мені з подивугідною відвертістю. Раз спитав мене про знайому гімназистку - чи на мою думку їй подобаються поети. Я відповіла жартом:

«Думаю, що їй радше подобається який фризієр з чорним вусом».

А через декілька днів, коли ми вийшли вечером на прохід до лісу, зустріли цю дівчину з молодим таборовим фризієром, що мав імпозантний чорний вус. Я мимоволі розсміялася, а Тодось дуже сумно сказав:

«І які це ви були праві, шановна пані!».

Нераз траплялося, що будь-яка дрібничка зражувала його до дівчат. Наприклад, раз він захопився одною молодою дівчиною, сиротою (а він часто мріяв про сироту). Через декілька днів оповідав мені про неї з великим ентузіязмом, потім перестав, наче б її і на світі не було. На мої питання відповів, що дівчина перестала його інтересувати, бо: «У неї нема одного зуба і коли вона відкрила рота, я побачив крізь діру від зуба чорну та велику яму, ніби челюсть. Їй Богу, що мені чогось аж лячно стало і я перестав з нею здороватися».

Подібних історій було більше, та нема потреби писати про кожну зокрема. Вимріяним ідеалом Тодося була молода дівчина сирота. дуже проста душею та чутлива серцем. Він збирався писати про жінку, що була б зовсім неосвічена, навіть неграмотна, ще й трохи недорікувата, але з дуже спочутливим серцем, мило сердна і високоморальна. Та незалежно від цього свого вимріяного ідеалу в житті Осьмачка завжди шукав товариства інтеліґентних та освічених жінок. Всі дівчата, яких він сватав чи пані, в яких залюблювався, були хоч з гімназійними, якщо не з університетськими дипломами. Хоч в таборах було дуже багато молодих та гарних сільських дівчат, що їх позабирали до Німеччини на роботу, поет ніколи не шукав знайомства поміж ними. І взагалі в житті Осьмачка настільки виминав товариства простолюддя наскільки у всяких дискусіях завзято обстоював його, а навіть ідентифікував себе з ним. Та теорія і практика не завжди покриваються.

Коли Осьмачка був у веселому настрої, то жартував, що йому жінка тим більше подобається, чим більше вона розмальована і чим дурніша. Та це був тільки жарт, а насправді найкращою прикметою у жінки він уважав сан-

тиментальність. Твердив, що люди фальшиво розуміють це слово, приписуючи йому неґативне значення. На його думку ні українська література, ні українська жінка не занадто сантиментальні, як це часто чується, навпаки - замало. І під час наших розмов, коли я висловлювала свої погляди на якісь актуальні справи, а мій чоловік нераз сміявся, що в мене надто сантиментальний підхід, Осьмачка завжди говорив з глибоким переконанням:

«А хіба ж може бути на цьому світі що кращого, як сантиментальна жінка?» Уважав, що українська жінка прекрасна хазяйка і через те вже надто заклопотана дрібними, щоденними справами. Вже на цьому континенті він вказував на факт, що українське жінцтво так легко погодилося на новий стиль як на доказ, що воно не сантиментальне, тільки практичне.

Говорячи про жінок в житті поета, не можна не згадати його власної дружини. Факт, що Тодось був одружений, а ще й батьком одного сина, мабуть, мало кому був відомий, в кожному разі я від нікого про це не чула. Одного разу я сказала йому жартом: - «І що це ви сватаєте дівчат, а може ви залишили в Києві жінку та діти як д-р.......» - (В той час була в таборі голосною подія, що один старший віком лікар з нової еміґрації надумав одружитися з двічі повдовілою та зубожілою московською аристократкою. Його син, сам вже з родиною, голосно протестував, говорячи що мати залишилася живою в Києві).

На це Осьмачка дуже поважно, аж якось урочисто відповів мені:

«Їй Богу шановна пані, що я ніколи не був одружений!»

Я зразу повірила і навіть була лиха на себе, що, мабуть, зробила йому прикрість своїм нетактовним питанням. І вже багато років пізніше, коли поет відвідував нас в Едмонтоні, розказував мені про своє подружжя - без ніякого мого питання.

Які мотиви спонукали Тодося розказати мені про це, про що мовчав тільки років - не знаю. Може дістав яку вістку з рідних земель, а може з віком почав частіше згадувати минуле. Розказав мені, що його дружина була лікарка-окулістка. Влюбилася вона в ньому ще студенткою і вони стали жити разом. Осьмачка говорив, що він її ніколи не любив, тільки вона його і то дуже. Вона вже на студіях вибрала спеціяльність і не студіювала загальної медицини, тільки окулістику. Він помагав їй писати докторську працю (тема - ґлявкома) і так устилізував, що професори питали, котрий це письменник писав. 1924 року їм народився син. Співжиття не було щасливе, хоч Тодось завжди згадував, як дуже вона його любила. Також щиро признавався, що він жінки ніколи не любив, а ще й побивав, а вона чомусь таки не покидала його.

«Я її і бив і за коси тягав, а вона все ж мене любила» — говорив не один раз. Врешті тою я не сумнівалася в її великій любові до поета, бо яка ж інша причина могла б заставити освічену, матеріяльно незалежну жінку зносити побої чоловіка? Його відношення до сина також видавалося мені дивним:

«Я завжди дразнив його, я брав його на ріку, занурював в холодну воду, він весь трусився і плакав, а я сміявся.Їй Богу, аж якось совісно згадати!»

Одначе він з признанням розказував, що дружина посилала його до бібліотеки - якнайбільше читати. І в перших роках по одруженні він прочитав дуже багато - більше, як за все життя. Це властиво єдиний час в його житті, коли він систематично читав - зокрема чужих авторів. А жили вони бідно, дружина і студіювала, потім працювала, і всю домашню роботу сама робила, та проте ніколи не посилала його до праці, тільки до студій літератури. Та все ж таки Тодось ніколи не сумнівався, що це вона видала його, коли він укривався від повторного арештовання. Я завжди казала Осьмачці, що я не можу в це повірити - беручи під увагу її велику любов до нього, та він непохитно вірив, що тільки завдяки дружині його ув'язнили другий раз. Докладних дат ув'язнень Осьмачки я не знаю, знаю тільки зовсім певно, що вперше його арештували 1930 рояу, після того, як у 1928 році вийшла його збірка поезій «Клекіт». В тому ж 30-му році знищено всі його книжки, що були по бібліотепах чи в продажі. Цю дату він неодин раз подавав мені, як дату свого першого ув'язнення. А взагалі його ув'язнювали декілька разів, на жаль точно не знаю - скільки і коли.

Я питала Осьмачку, чи він стрічався з дружиною, вийшовши з божевільні в часі німецької окупації. Він казав, що і бачити її не хотів. Все ж таки питав людей про неї (щоб не зустрітися припадково), і йому сказали, що вона добре живе та далі людям очі лікує. Про долю сина не знав, чи може тільки не хотів говорити. Я висловлювала своє щире здивування, як можна не інтересуватися долею одинака, та Тодось, зі ще більшим здивуванням, говорив:

«Бог з вами, шановна пані,а що як він енкаведист?»

«А що як ні?» — питала я, та Осьмачка таки твердо вірив, що дружина і вихований нею син, його вороги, Мати яку небудь свою думку про це мені тяжко, знаючи справу тільки односторонньо. Зрештою, в тому режимі відомі випадки, коли жінку змушували слідкувати за чоловіком чи навпаки.

Коли на весну 1956 я читала рукопис «Ротонди Душогубців», то спитала Тодося, чи Щоголова має щось спільного з його дружиною. Він дуже рішуче заперечив. Пізніше я ще раз говорила з Осьмачкою про це, кажучи йому, що такою є думка Ю.Стефаника.

«Та Бог з ним, - сказав Тодось: - Щоголова це прекрасна жінка, а моя дружина видала мене НКВД.»

Тоді він розказав мені, що творячи тип Щоголової, увесь час мав на думці одну свою бувшу ученицю, кільканадцятилітню школярку, дуже гарну та серйозну дівчину. На імя вона була Валя, прізвище я забула. Я спитала, чи вона була лікаркою і чи її доля хоч в дечім нагадувала долю Щоголової. Тодось не знав нічого про її долю, тільки уявляв собі, що вона могла б так поступити в даних обставинах, як його героїня. Образ цеї дівчини був весь час в його уяві, коли він писав книгу.

Брак заінтересування Осьмачки власним сином мене таки дійсно дивував,бо в нього мрія про одруження завжди йшла впарі з мрією про сина. Він дуже любив та часто брав на руки нашого Ореста, якому доходив рік, коли ми запізналися 1945 р. До мого чоловіка нераз говорив:

«Ось де безсмертя! Ви уже безсмертний! Якби мені таке щастя!»

Коли я очікувала другої дитини 1948 року, Тодось конечно хотів бути хресним батьком і ми обіцяли йому попросити його в куми. А до цього він привязував якесь дуже велике, майже містичне значення, Чомусь був зовсім певний, що це буде також хлопчик і що в нього буде така голова,як в мене та Ореста. (Осьмачка завжди звертав увагу на будову черепа.). Дивлячися на Ореста, він часто зітхав:

Якби це в мене син з такою головою...».

Запевняв мене, що свого похресника буде любити, як власного сина - а про його сина я ще тоді не знала. Та сталося інакше. Народилася дівчинка, а кумом Тодесь не був, бо ніяк не можна було його відшукати на час христин. Він зник безслідно, як це йому нераз траплялося. Ми ждали, ждали, врешті охрестили доню без нього. Було це в серпні 1948 р. в таборі в Міттенвальді, куди нас перевезли з Фюссену ще літом 1946 р. Осьмачка також переїхав тоді з нами, та, як відомо, він ніде довго не міг загріти місця і завжди переїздив з табору в табір. Кількома наворотами перебував по дватри місяці у Міттенвальді, а коли жив деінде, то часто нас відвідував, гостюючи по кілька днів. Приїздив несподівано — в яку небудь пору дня чи ночі. Хоч табір мав кімнати для гостей,він завжди ночував у нас. Один раз, коли він несподівано приїхав пізнім вечером, а я післала його ночувати до таборової гостинниці (мій чоловік був тоді у Берхстесгадені) він проблукав цілу ніч по лісі. Раненько зайшов знову, невиспаний та перемерзлий, сказав, що не залишиться на довше, як зразу плянував і виїхав.

В тому часі ми вже мали окрему кімнату, приміщену враз з двома другими на окремому коридорчику. Всі три родини мали спільну лазничку. (Цей табір, як і фюссенський був у військових касарнях. У нас було запасове польове ліжко, і як приїздив Тодось, розкладали його для нього. Він завжди привозив зі собою своє простирало та свій хліб, Свій «чемойдан», в якому возив і свої твори, клав на ніч у головах.

Я любила відвідини Тодося, бо вони мали свою романтику. До пізньої ночі, коли ми вже всі були в ліжках, він деклямував з памяті свої нові вірші, чи щось із давніх. Кріз вікно світив місяць та видніли верхи Альп (занавісок ми не мали і не потребували, бо жили на поверсі) і це підсилювало враження від поезії. А Осьмачка був добрим рецитатором. Пізно вночі закінчували ми вірші та розмови.

Вранці, коли ми сідали до сніданку, Тодось обов'язково витягав свій хліб з валізи Гість, що приїжджаючи в гостину, привозить власний хліб, мені ані трохи не подобався. Мені здавалося, що це образа для господарів, і я казала Осьмачці:

«Що це ви пане Тодосю, уважаєте нас за таких дідів, що й куска хліба для гостя в хаті не мають?»

Поет ніяковів і з великою покорою говорив:

«Та це вже мабуть я, шановна пані, так здідів, що вже не знаю, що годиться, а що ні» - а говорячи це брав ножа і краяв власного хліба. Решту ховав у валізу. Тому я і перестала звертати увагу на це. Те саме повторялося при вечері. Поет їв усі страви з нами, а хліб свій Обіду не їв, бо ходив по горах або полагоджував свої справи у вічних конфліктах з таборовою управою. Зрештою конфлікти були в нього не тільки з управою, а й з багатьома ін-

шими людьми, часто із-за нічого. Осьмачці нераз траплялося, що він сказав комусь прикре слово мимохіть, навіть плянуючи сказати щось приємного. Наприклад раз запросив його до себе наш спільний знайомий, письменник. Тодось ішов до нього в доброму, навіть веселому настрої, але повернув незадоволений, жалкуючи, що ходив. Мені оповідав так: йшов він в гостину з наміром бути ввічливим та приязним, а вийшло навпаки. Його гостили якимсь дуже добрим борщем і він вже хотів сказати, що господар щасливий, бо в нього така хазяйновита дружина та ще й прекрасні внуки. Та тут наче б щось повернуло йому язика і він сказав, що господар щасливий, бо жінка хоч стара, та добра куховарка, а й він сам вже беззубий і мабуть тільки борщ може їсти. Само собою, що господарі не сприняли цих слів з захопленням.

Так неодних людей Осьмачка спротивив собі мимоволі. Та бували в нього і більші конфлікти, навіть бійки. Одна така бійка могла закінчитиля трагічно, якби не припадок, що Осьмачці затявся ніж. Цей припадок — велике щастя, бо інакше Осьмачка, якщо б не зарізав, то хоч порізав би одного маляра. Ніж був великий, закривлений і дуже гострий. Трапилося це в Мюнхені, в одній українській редакції. Йшло про гроші, кілька сотень марок, яких домагався маляр — на думку Осьмачки — безпідставно. А на пункті грошей Осьмачка був спеціяльно вразливий. Був дуже чесний у грошових справах та впадав у неконтрольовану лють, коли думав, що хтось хоче його обдурити. Оповідав нам, що він зіґнорував домагання цього маляра, знаючи, що видавництво вже заплатило йому — і хотів відійти. Та враз хтось ззаду штовхнув його в голову. Осьмачка оглянувся і побачив, що це маляр хоче перешкодити йому вийти з редакції. Він скипів і кинувся на напасника, сягаючи рукою до кишені, де завжди носив ножа — на всякий випадок. Та вперше в житті ніж затявся. Присутні в редакції зараз же їх розборонили. Тодось вибіг на вулицю та дуже схвильований, майже бігом, пустився на станцію. Там пересидів кілька годин до найближчого потягу до Міттенвальду і приїхав до нас. Було це зовсім рано, тільки починало дніти. Ще в ліжках, вислухали ми цю історію, що мені ані трохи не сподобалась. Та Тодось був дуже втомлений і невиспаний і я тільки сказала йому, що ніж розумніший за нього. Ми внесли ліжко і він, одягнений, ляг спочивати. Ножа в нього вже не було, викинув його ще в Мюнхені, не знаю чи з пересердя, що завів чи побоювався другої спокуси, зрозумівши, що могло статися.

(Продовження в наступному числі)

А. Юриняк

ТВОРЧІ КОМПОНЕНТИ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

(Продовження з квітневого числа)

СЮЖЕТ

Вчинки персонажів «власноцільові» (тобто з власного імпульсу, не накинені безпосередньо обставинами), **«вчинки - реакції»,** (обумовлені не життьовою метою персонажа, а безпосередньо обставинами, кожночасною ситуацією, в яку потрапляє персонаж твору), **ширші явища суспільного життя,** в яких персонажі беруть участь як члени суспільства, — усе це внутрішньо пов'язані **часткові моменти** (їх узвичаєно називати **епізодами,** від грецького слова episodos — випадок, окрема подія) **«життьового шляху» персонажів.** Залежно від величини твору, цей «життьовий шлях» може бути короткий, укладений в два-три (навіть один — у творах мініятюрних) епізоди. А може бути вельми довгий, представлений десятками епізодів — у творах великооб'ємних: повісті чи поемі [1]).

Увесь ланцюг епізодів — від початкового до кінцевого — становить сюжет літературного твору (від французького sujet — предмет, об'єкт).

Поступове розгортання сюжету, почавшись із зав'язки твору в початковому епізоді і кінчаючи останнім епізодом (після якого ще буває іноді **епілог** [2]) дає **перебіг дії,** або так звану сюжетну акцію твору.

Сюжетна акція може бути проста і скомплікована: перша ціхує твори, де всі, або майже всі епізоди проваджені головним героєм (героїнею); друга властива творам, де багато епі-

зодів другорядних, проваджених другорядними персонажами [3]). В одних випадках другорядні епізоди мають тих самих персонажів, пов'язаних між собою спільною акцією; тим самим вони творять окрему від головної вісі, периферійну лінію сюжету (сюжетної акції). В інших випадках другорядні епізоди проваджені різними персонажами, між собою цілком не пов'язані; натомість вони щільно прилягають — кожен зокрема — до головної сюжетної лінії.

Підсумуємо сказане: простий сюжет — такий, де наявна тільки головна сюжетна лінія, а побічних нема; скомплікований або розгалужений сюжет — це такий, де крім головної сюжетної лінії (лінії епізодів головного героя-героїні чи головної пари героїв) є ще сюжетні лінії (одна-дві) **побічні.**

Як приклади творів з простим «однолінійним» сюжетом можна назвати: «Без праці» Ів. Франка, «Хо» — Мих. Коцюб-го, «Природа» О. Кобилянської. Це твори невеликі, майже цілком без другорядних епізодів. А ось твори більші: «Товариші» Пан. Мирного, «Боротьба» В. Винниченка, «Смерть» Антоненка-Давидовича. У цих творах другорядні епізоди є, але вони не творять якоїсь окремої сюжетної лінії, натомість щільно прилягають до лінії головної.

А ось повісті: «Хіба ревуть воли» Пан. Мирного і «Старший боярин» Тод. Осьмачки. В обох цих творах побічні лінії сюжетної акції (в першому — історія села Піски, в другому — «курінь вільних українців») виступають дуже виразно, а в «Старшому бояринові» побічна лінія навіть посідає невластиве «паралельне» місце стосовно до гол. лінії «Лундик-Варя». Це вже істотна хиба твору, бо «зміщено пропорції», порушено архітектоніку літературно-мистецького твору.

Проаналізуймо коротко повість **«Рай»** Василя Барки.

Головну сюжетну лінію повісти становлять епізоди діяльности і переживань героя повісти Антона Никандровича; вона веде нитку героєвого сприймання навколишньої дійсности і плекання ним свого внутрішнього «раю» — атмосфери «духового імунітету» (несприймання, непіддавання) до духової отрути большевизму, з його людиноненависництвом, атеїзмом і взагалі руйнуванням одвічних принципів людської моралі. Цей імунітет, по думці головного героя (Антона Никандровича), можна і треба осягти шляхом невпинного духового самовдосконалення, плекання в самому собі найвищих моральних чеснот ЛЮДИНИ як «БОЖОЇ ПОДОБИ». Нехай це шлях важкий, нехай таких «духових завзятців» спочатку буде мало, — та герой «Раю» вірить, що їх ставатиме щораз більше й більше. Це бо єдиний слушний і гідний шлях урятування людства з большевицької аморальної безодні.

Побічна лінія «Раю» — це лінія Астряба й Ольги, що підсилює і подовжує головну сюжетну лінію Антона Никандровича. Внутрішній сенс епізодів Астряба й Ольги полягає в підтвердженні слушности віри Антона Никандровича в здорову субстанцію українського народу і тим самим в його майбутнє духове й політичне відродження. Ця побічна лінія реалізована в повісті багатьма епізодами, де Астряб сам чи впарі з Ольгою грають головні ролі. **Другорядні епізоди,** в яких головними представниками виступають головно «невтрали» і пристосуванці (тобто люди, які не є активними носіями та спричинниками большевицького «мракобісся», але й не протиставляться йому) представлені в повісті «Рай» дуже численно, навіть на шкоду композиційній стрункості твору. Автім, у багатьох із них фігурує і головний герой повісти, хоч тільки як, так би мовити, спостерігач. Для прикладу наведемо тут низку другорядних епізодів, подавши в дужках також прізвища головних персонажів цих епізодів. Ось вони: «Дві труни в Карміндонихи» (Карміндониха), «Перебудова людства» (Молоточкина), «Іона Іванович Лотосов і Митька-Мікроб» (Митька-Мікроб), «Музейний чоловік виносить шпади» (Адам Скаржинський).

Є також у повісті декілька пов'язаних між собою епізодів, де головним персонажем є Серпокрил; є пара епізодів, де головним персонажем виступає Іван Іванович Бісмурчак. Узявши їх разом, можна б говорити про другу **побічну** лінію сюжету (першу ми назвали: **Астряб і Ольга**) — лінію панівного **пристосуванства,** шкурного використовування большевицької системи. Та хоч яку велику ролю (і в реальній дійсності, і в творі В. Барки) посідає пристосуванство, воно є все ж прямим плодом «найпрогресивнішого» режиму й духової атмосфери, твореної Тімурленковим та до нього подібними носіями й агентами влади.

У повісті «Рай» подано ще епізоди з життя Никандра Севастяновича — батька героя повісти. Ці епізоди слід віднести до головної сюжетної лінії, як «передісторію» героя, бо вони показують ґрунт, родинну атмосферу, в якій зростав і виховувався герой повісти; з них — зародок його майбутнього «дорослого» обличчя.

Ще слід сказати, що поруч поняття сюжету існує поняття **фабули** літературного твору, під якою розуміють сукупність епізодів, поданих у творі, в їх логічній послідовності причини наслідку. Поняття фабули в практиці виступає тоді, коли ми переказуємо комусь (напр., учням у школі) або стисло викладаємо на письмі зміст літературного твору. Тоді нам зручніше не подавати в авторовій послідовності (як знаємо, автор деколи «починає з кінця» ідучи шляхом ретроспекції, а деколи чергує пряму і ретроспективну подачу фактів, осягаючи тим певний мистецький ефект і напруження читацьких емоцій), а в послідовності логічно-причиновій.

У розповідних творах малої форми (коротке оповідання, нарис, байка, коротка баляда, гумореска) побічних епізодів з-правила нема, зате вони завжди є в творах великої форми: повістях та поемах. Тут вони, як бачимо, потрібні авторові, щоб розсунути рамки сюжету вшир і вглиб, повніше змалювати тло діяльности головного героя (-їні) твору [+]). Тло діяльности розшифровуємо як людське і матеріяльне оточення, обстанову соціяльну і фізичну. Коли говоримо про розсування рамок сюжету **вшир**, то маємо на увазі перенесення героя (-їв) у різні сфери суспільного оточення, а розсування рамок сюжету **вглиб** — це збільшення часу сюжетної акції (дії), що нераз продовжується так звано **«передісторією»** героя, коли подається ще його батьків і дідів, показується родинне і суспільне тло — як передумову пізнішого «дорослого обличчя» героя. Таку «передісторію» маємо (крім уже згадуваного «Раю» Барчиного) також у творі «Хіба ревуть воли...».

Це приклади **розгалуженого сюжету.** Від нього слід відрізняти сюжет **несуцільний,** коли ряд побічних епізодів, де діють другорядні персонажі, становить **іншу** систему образів, відмінну і самостійну своїм характером від образів головної сюжетної лінії. Тоді маємо фактично **двоторову** сюжетну акцію.

Яскравий приклад цього дає нам повість **«Старший боярин»** Тодося Осьмачки; тут епізоди з діяльности панотця Діяковського і очоленого ним «куреня вільних українців» являють зовсім окрему систему образів повісти, яка (система) реалізує лінію соціяльної і національно-політичної боротьби проти тодішнього імперсько - російського режиму. Пов'язання її з сюжетною лінією любовних взаємин Лундика і Варки (що є ніби головною) — суто механічне.

Несуцільність сюжету — важлива хиба, що знижує мистецьку вартість твору. Її не можна компенсувати ні наявністю важливих і цікавих думок, які «несе» рівнорядна друга сюжетна лінія, ні майстерністю мовостилю.

Крім **суцільности,** від сюжету вимагається ще стрункість, з чим пов'язана більша чи менша **виразність** («прозорість») сюжетного розвитку. Бо коли навіть сюжет суцільний, не «двоторовий», але надто перевантажений масою побічних епізодів, то головна лінія сюжетного розвитку («сюжетна вісь») губиться, наче «тоне» в гущі побічних епізодів. Читач мусить робити спеціяльні зусилля, щоб зрозуміти і пам'ятати надалі ЩО й ДО ЧОГО і не спускати з ока «сюжетної осі». Ледве чи можна говорити про мистецьку втіху від такого твору для читача. Особливий клопіт завдає читачеві велике число побічних епізодів, якщо в них виступають щораз інші, нові персонажі, які після появи в одному-двох епізодах безслідно зникають.

Перевантаженість сюжету обумовлює ще одну хибу: занадто повільний темп розвитку сюжету. (Розумій — головної сюжетної акції, бож вона є **основою** сюжету). Читач не може дочекатися — що ж буде далі з головним персонажем, «героями» твору і, знеохочений, нераз уриває читання твору на половині чи ще й раніш. Про такий сюжет говорять, що він «нединамічний», «кволий».

З цього бачимо, що найперше сюжет — його будова і розгортання — ставить перед автором вимогу (яка зрештою обов'язує все на світі) **додержувати належного співвідношення, пропорції** між змістом-думкою і формою — як виявом, чи висловом думки в матеріялі-слові (тобто тексті твору). Цю вимогу можна зформулювати так: **якнайбільше думки** (несеної в образах, отже «образової думки» — на відміну від думки «логічної», несеної в логічних поняттях) **при найменшій витраті** (уживанні) **матеріялу-тексту.**

Як до актора в доброму театрі ставиться вимогу дати «якнайбільше дії при скупому жесті» і «нічого стороннього понад образ» (якого граєш), — так і в сюжеті літературно-мистецького твору не повинно бути епізодів, які нічим суттєво не поглиблюють і не увиразнюють головної сюжетної акції, а тільки збільшують «матеріяльну масу» твору (тобто його текстовий об'єм, величину).

(Не слід тільки розуміти це вузько — як вимогу лаконічности фрази. Ми бо говоримо в цім випадку про **сюжет,** про «сюжетну ощадність». Отже: не повинно бути епізодів, без яких можна обійтися; а епізоди потрібні не

мусять мати нічого непотрібного. Тобто, мусять бути старанно «обструґані» і «обточені»).

Так ми дійшли до КОМПОЗИЦІЇ твору.

Але попереду ще слід сказати про ролю і значення головного персонажа («героя») в сюжеті твору [5]). Є повісті з розгалуженим сюжетом, де головного героя не треба довго шукати чи вгадувати: його видно відразу, як «реалізатора» головної сюжетної лінії, що їй підпорядковані лінії побічні. За приклад такого твору можна взяти згадану повість **«Хіба ревуть воли?»**. Тут суспільне явище, процеси українського села розкриваються головно через образ Чіпки, як образ «сільського Прометея», скутого суспільно-державним ладом царської Росії. Отже ця повість, можна сказати, «одногеройна». Повною протилежністю до неї є, як ми вже раніш згадували, повість Михайла Коцюбинського «Фата Морґана», де представлені різні соціяльно-маєткові групи села, що кожна з них має свого яскравого виразника, чи пак «героя».

Доречно нагадати, що саме таке вирішення проблеми героя твору в обох вищевказаних повістях має глибокий ґрунт і рацію в ідейному змісті твору. Бож «Фата Морґана» звучить як заклик до справедливости соціяльно-маєткової (земля — Божий дар і має належати всім, хто на ній працює); а повість «Хіба ревуть воли...?» наголошує вагу волі одиниці, її ініціятиви, кличе до скасування перешкод здібностям людини. Тому в першому творі в центрі є громада, а в другому — індивід.

(Закінчення в наступному числі)

---

[1]) Загальна кількість епізодів може сягати навіть сотні. Згадаймо, напр. «Три покоління» Ф. Мелешка або «Хіба ревуть воли» Пан. Мирного.

[2]) Грецьке слово epilogos — українське «післяслово».

[3]) В другорядних епізодах можуть фігурувати і головні персонажі, тобто герой і героїня, але в підрядних ролях, а головну ролю відіграє якийсь другорядний персонаж. Взагалі завдання другорядних епізодів — уяскравити матеріяльне тло і духовий клімат, в якому обертаються й діють головні герої твору.

[4]) У літературно-мистецькому творі, особливо великої форми, герой здебільша виступає «впарі»: або з «героїнею», або з товаришем — побратимом, або, нарешті, з головним своїм антиподом-противником. Бувають твори, де взагалі трудно визначити — хто саме є головним героєм, бо він, сказати б так: збірний — провідний гурт персонажів. (Дивись повість «Фата Морґана»).

СТОРІНКА УКРАЇНСЬКОГО ЗОЛОТОГО ХРЕСТА

В 15-ЛІТТЯ СФУЖО

Може декому дивно виглядає, що в цьому році українське зорганізоване жіноцтво відмічує 15-ліття Світової Федерації Українських Жіночих Організацій — СФУЖО. Може ще й сьогодні виглядає декому дивним явищем організування жінок. Може декому виглядає абсурдом поділ на мужеські і жіночі організації.

Але організації постають з внутрішньої потреби громад та народів. Одиниці з певним кругом зацікавлення творять організацію, де мають можливість розвивати і поглиблювати свої зацікавлення. І так з внутрішньої потреби українського народу постали українські жіночі організації і український жіночий рух на порозі свого 80-ліття може тішитися певними осягами. До другої світової війни жіночі організації розвивалися на рідних землях, а на еміґрації по сьогоднішній день. В цих організаціях кристалізувався тип української жінки громадянки, свідомої своїх завдань у родині і в громаді та мобілізував всі жіночі сили до важних завдань.

Після другої світової війни, коли українка у вільному світі стала одиноким речником своїх сестер в поневоленій батьківщині, треба було охопити жіночі організації в різних країнах поселення в одну федерацію. Це здійснено в 1948 році, коли скликано перший світовий конгрес в Філядельфії і створено СФУЖО. Її очолила тоді сл. п. Олена Кисілевська. Після її смерти і до сьогодні головою є п. Олена Залізняк. До СФУЖО належать сьогодні всі центральні українські жіночі організації у вільному світі: 14 складових організацій у 12-ти країнах, на 4 континентах з приблизно 15 тисячами членства.

Ціллю СФУЖО є запевнити духовий розвиток української жінки та задержати наш жіночий рух на службі Батьківщини. СФУЖО є центром, який координує діяльність українських жіночих організацій і є репрезентацією українського жіноцтва у вільному світі перед українською громадою та на міжнародньому фору-

мі, перед чужинцями.

На цьому місці треба зазначити, що всупереч розбиттю нашого суспільного життя з причин регіональних, релігійних, партійних і т. д. **українське жіноцтво у вільному світі знайшло спільну мову, стало понад ті всі розбиття і є об'єднане довкола цього центру — СФУЖО.**

Управа СФУЖО є в постійному контакті з поодинокими членами-організаціями та допомагає їм порадами і досвідом. Поодинокі референтури СФУЖО, очолені фаховими та досвідченими жінками, дають заохоту й ініціятиву до різних дій складовим організаціям у різних країнах. Ось тут кілька прикладів.

Виховна Референтура звертає увагу на національне виховання дітей, виготовляє реферати на виховні теми, влаштовує семінари для матерів, подає пляни влаштовування дитячих світличок і т. д.

Культосвітня Референтура старається підносити рівень української жінки, дає ініціятиву для святочних річниць, заохочує і подає пляни до творення гуртків книголюбів для ознайомлення з сучасною літературою.

Референтура Сусп. Опіки старається розгорнути ділянку сусп. опіки на службі нашої спільноти, для її збереження і піднесення духового і фізичного стану. Ця референтура покликала до життя комісії сусп. опіки в різних країнах поселення для того, щоб розглянути і розслідити потреби нашої спільноти та пізнати середовище, серед якого знаходимося. Також комісії розслідують і ознайомлюють наші організації з модерними методами суспільної опіки, достосованими до вимог і потреб теперішнього часу. Плянує семінари сусп. опіки з цією метою; робить старання про наладнання кращої і успішніщої співпраці всіх наших установ, які провадять харитативну діяльність.

Дуже важна є зовнішня діяльність СФУЖО, участь в міжнародніх конгресах, зв'язки з жіноцтвом інших країв, де наші делегати гідно виконують ролю амбасадорів української справи. СФУЖО є членом МММ (Міжнародного Руху Матерів), Міжнародного Жіночого Союзу та Міжнародної Жіночої Ради.

Ось це дещо про СФУЖО, федерацію яка об'єднує нас протягом 15 літ і якраз тепер робить перегляд своєї діяльности з нагоди Ювілею. Праця не легка, вимагає багато жертвенних зусиль, але дає моральне задоволення, що нашою об'єднаною дією ми прямуємо вперед до нашої мети, затираємо непорозуміння. Ми зближуємо звільнення нашого народу та здобуваємо йому признання як здібного народу до державного життя!

Складові організації СФУЖО гідно відмічують 15-ліття. В ЗДА Український Золотий Хрест спільно із Союзом Українок Америки відмітили цю річницю в деяких більших осередках (Детройт, Ню Йорк і Рочестер). УЗХ як складова організація СФУЖО приєднується у відмічуванні цієї річниці, і членство нашої організації є свідоме великих обов'язків української жінки та гідно нестиме прапор нашої організації спільно із організованим українським жіноцтвом у вільному світі.

Марія Квітковська

Леонід Бачинський

БІБЛІОГРАФІЯ

ПОКАЖЧИК ВИДАНЬ ШЕВЧЕНКОВИХ ТВОРІВ

(Закінчення)

Тарас Шевченко.

Малий Кобзар

Вибір для дітей з образками. Діточа Бібліотека. Книжечка 33. (171) Видавництво «Говерля» 1962 Ню Йорк. Стор. 63+ (1) (178 х 125). Обкладинка. Примітка: Фотопередрук видання «Світ Дитини» Львів, 1923 року.

Повне видання творів Тараса Шевченка

Т. Шевченко

Том І.

Поезії 1837-1842 рр. За редакцією Павла Зайцева. Друге доповнене видання. Третій наклад. З передмовою д-ра Яр. Рудницького. Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго 1962. XXVIII

(2). Стор. 352 (178 x 128). Переплет. Автопортрет Шевченка в році виходу в світ першого «Кобзаря» 1840 р. Зміст: Передмова Яр. Рудницького в українській мові й в англійській. Від видавництва Миколи Денисюка. Чигиринський Кобзар і Гайдамаки. Поезії ранньої доби (1837 - 1842), що не увійшли до «Чигиринського Кобзаря». Варіянти та уваги до тексту. Пояснялньі статті: Павла Зайцева (12 статтей), В. Дорошенка, Л. Білецького (дві), І. Брика і Є. Маланюка. В тексті 12 ілюстрацій.

Третій наклад друковано 2000 прим. Від попереднього видання в 1959 році різниться іншим змістом і автором передмови.

Повне видання Творів Тараса Шевченка

Т. Шевченко

Том III

Поезії 1847-1850 рр. За редакцією Павла Зайцева. Друге доповнене видання. Третій наклад. Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго 1962.

Стор 390+ (8) (178 x 128 мм.). Переплет. Зміст: Передмова. Невольнича муза. Уривки та відмінні редакції деяких поезій. Варіянти та примітки до тексту. Пояснювальні статті П. Зайцева і О. Лотоцького (дві). У тексті 7 ілюстрацій, крім того додано на кінці тому 4 ілюстрацій, яких у списку нема. Бракує автопортрета Т. Шевченка 1850 року на початку тому.

Третій наклад друковано 2000 примірників.

Повне видання Творів Тараса Шевченка

Т. Шевченко

Том IV.

Поезії 1857 - 1861 рр. з додатком поезій і поем та інших редакцій 1845-1860 рр. За редакцією Богдана Кравцева. Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго 1962.

Стор. 399+ (1). (178 x 128 мм.). Переплет. Автопортрет Т. Шевченка - офорт 1861 р. Зміст: Передмова. І. Поезії і поеми 1857-1861. II. Поезії ненадруковані в попередніх томах та інші редакції деяких поем. III. Російські поеми Шевченка українською мовою. IV. Примітки до тексту й інші редакції та варіянти. V. Пояснялньі статті: Б. Кравців (дві), Є. Ю. Пеленського і Є. Ненадкевича. VI. Абетковий показник поетичних творів Шевченка, надрукованих в тт. I-V цього видання. Без ілюстрацій. Наклад 4000 примірників.

Повне видання Творів Тараса Шевченка

Т. Шевченко

Том V.

«Назар Стодоля» та різні твори. За редакцією Павла Зайцева. Друге доповнене видання. Третій наклад. Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго 1962.

Стор. 302+ (2). (178 x 128 мм.). Переплет. Автопортрет передсмертний 1861 р., олійні фарби.

Зміст: Передмова. Автобіографія. Драматичні твори. Поеми російською мовою. Букварь южно-русский. Статті, записки та інші дрібні твори. Документи. Пояснялньі статті: П. Зайцева (три), Д. Антоновича, др. І. Брика, Ст. Сірополка і М. Кордуби. Примітки та варіянти. У тексті 15 ілюстрацій. Третій наклад 2000 прим.

Б. Праці про Тараса Шевченка, 1961 рік.

Пл. сен. М. Логаза зібрала: Життя Тараса Шевка.

Матеріяли для пластових виховників. (На підставі праці проф. Зайцева). Пласт, Організація Української Молоді, Інк.

Plast, Ukrainian Youth Organization. Inc.

1861-1961 Крайова Пластова Старшина в ЗДА. Крайовий Реферат Вишколу.

Стор. 20 (280 x 215 мм.) Без титулової сторінки. (Ню Йорк).

Примітка: Матеріял розбитий на 4 розділи — 1. Молодий вік Шевченка рр. 1814-1838; 2. Шевченко на волі рр. 1838-1847; 3. Шевченко в неволі рр. 1847-1857; 4. Останні роки життя Шевченка рр. 1857-1861.

Каталог творів та малюнків Тараса Шевченка

Український Громадський Комітет в Клівленді для вшанування памяті Тараса Шевченка в соті роковини його смерти. 1861-1961.

Стор. 23 (215 x 180). Обкладинка. Примітка: Без титулової сторінки. Сторінки не пагіновані. Упорядкував каталог Л. Бачинський. Друковано 1000 примірників.

Наш Шевченко

Збірник-Альманах у сторіччя смерти Поета. 1961-1961.

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути

Незлим тихим словом!
Тарас Шевченко

Український Народний Союз - Наукове Товариство ім. Шевченка. Видавництво «Свобода». Джерзі Сити - Ню Йорк.

Стор. 256 (240 х 163 мм.). Обкладинка. Примітка: На передтитуловій сторінці уміщено текст титулової сторінки в англійській мові.

Альманах має 52 статті та поезії різних авторів. Зредагували альманах: В. Давиденко, А. Драган, Ів. Кедрин, Б. Кравців, Л. Луців, В. Стецюк. Друковано «Свобода» — Джерзі Ситі.

Альманах має 75 репродукцій портретів Т. Шевченка, його автопортретів та малюнків. Крім того чимало малюнків інших авторів пов'язаних з життям Т. Шевченка та інших ілюстрацій.

Богдан Кравців

Небезпечний «Кобзар»

Советське фальшування поетичної творчости Шевченка.

Стор. 8 (253 х 168 мм.). Без обкладинки. Примітка: Відбитка з Збірника-Альманаху «Наш Шевченко», Джерзі Сити-Ню Йорк, 1961.

Поклін Шевченкові

Матеріяли для святкування сотих роковин смерти Тараса Шевченка. (Деклямації, інсценізації, реферати). Видання друге. (Перше видання цієї книжки появилося було двадцять років тому в Українському видавництві у Кракові, 1941 р.). Філядельфія 1961. Видання Учительської Громади в Філядельфії. Стор 126+ (2). (215 х 137 мм.). Обкладинка.

Василь Барка

Правда Кобзаря

Суспільно-Політична Бібліотека ч. XII. Видавництво Пролог — 1961.

Стор. 288+ (1). (165 х 118 мм.). Обкладинка. На обкладинці: Дослідне-видавниче об'єднання Пролог.

Prolog. Inc. 875 West End Ave. New York 25, N. Y.

Чікаго — Шевченкові

Пропам'ятна книга в соті роковини смерти. 1861 - 1961.

Shevchenko Centennial Chicago, Lllinois.

Стор. 88 (280 х 215 мм.). Обкладинка. Примітка: Без титулової сторінки. Редактор видання — Мирослав Семчишин. Тексту 48 сторінок решта під оголошеннями. Без змісту статтей й авторів. Книга багато ілюстрована. Цінний матеріял до святкування української громади в Чікаго. Видання Пресово-Інформаційної Комісії та Ділового Секретаріяту.

Шевченко

Річник 8-9. Українська Вільна Академія Наук в США. Нью-Йорк 1961.

Стор. 55+ (1). (230 х 153 мм.). Обкладинка. Примітка: Автопортрет Т. Шевченка 1860 р. Зміст: Передне слово. Шевченко сто років тому (1859-1860). Марко Антонович: Вірш Шевченка «Мій Боже милий». Вадим Павловський: Дім, в якому жив Шевченко в 1859 році. Дам'ян Горняткевич: Шевченківське свято в Домб'ю. Іван Світ: Шевченківські роковини в Азії. Володимир Дорошенко: Матеріяли про життя і творчість Шевченка. Петро Одарченко: Збірники Шевченківських Конференцій 1956- і 1957 рр. Вол. Дорошенко: Збірник праць Сьомої Наукової Шевченківської Конференції.

Редакція: Д. Горняткевич, В. Дорошенко, В. Порський, Д. Чижевський. Обкладинка П. Холодного.

Віктор Доманицький

Тарас Шевченко

(Синтетично-Націологічні Студії Його Життя й творчости). З 4 автопортретами Шевченка та 27 малюнками. Бібліотека Націологічної Літератури — Випуск 2. Накладом автора. Друк: Українська Видавнича Спілка в Чікаго, 2315 Вест Чікаго Аве., Чікаго 1961, Іллінойс.

Стор 116 (210 х 140 мм.). Обкладинка. Примітка: Між малюнками є крім 4 автопортретів ще 16 інших малюнків Т. Шевченка.
Подана ціна 2 дол.

1962 р і к.

Леонід Бачинський

Видання творів Т. Шевченка в США.

(Бібліографічні матеріяли). Накладом «Укра-

їнської Видавничої Спілки» Лондон 1962.

Стор. 23 (232 х 169 мм.). Обкладинка. Примітка: На обкладинці подано: Український Музей-Архів у Клівленді, Інк. Клівленд, Огайо, США, 1962.

Зібрано матеріяли до 1960 року включно. Відбитка з журналу «Визвольний Шлях».

Володимир Дорошенко

Горе і радість у Шевченковому житті.

Біографічний нарис. Філядельфія — 1962. Стор. 47 (230 х 159 мм.). Обкладинка. Примітка: Уміщено автопортрет Т. Шевченка у молодому віці (1843 - 1845).

У тексті — пам'ятник Т. Шевченка у Вінніпеґу. Відбитка з календаря СУК «Провидіння» 1962 р. З друкарні В-ва «Америка», Філядельфія.

Ярослав Вільшенко

Перша Кривда

Сценічна картина в І дії з життя Тараса Шевченка. Діточа Бібліотека. Книжечка: 181. Українське Видавництво «Говерля». Ню Йорк. ЗДА. 1962. Стор. 16 (140 х 90 мм.). Примітка: Без обкладинки. На титуловій сторінці портрет Т. Шевченка.

Проєкти пам'ятника Т. Шевченкові у Вашінґтоні.

Комітет Пам'ятника Тарасові Шевченкові. Ню Йорк, 1962.

Projects of the T. Shevchenko Memorial in Washington. The Taras Shevchenko Memorial Committee, New York.

Стор. 14 непаґ. (210 х 140 мм.) і 17 репродукцій пам'ятників. Обкладинка. Примітка: Обкладинка й оформлення Володимира Ласовського. Передмова в українській й англійській мовах В. Ласовського. Подано Конкурсове жюрі, список Головної Управи Комітету Пам'ятника Шевченкові й Мистецької Комісії. Репродукції памятників. Скульптори: Лев Мол, Андрій Дараган, Сергій Макаренко і Надія Сомко, Мирослав Німців і Валентин Сім'янців, Сергій Литвиненко, Григорій Крук, Роман Коваль, «Роса», Захарій Макаренко, Юрій Кодак, С. Кіндзерявий-Пастухів і Петро Хмара. Деякі мистці дали по два проєкти.

У століття смерти Тараса Шевченка

Доповіді

Наукове Товариство ім. Шевченка. Бібліотека Українознавства т. 9. Накладом Осередку Праці Наукового Товариства ім. Шевченка у Філядельфії, Па., ЗДА 1962.

Стор. 77 (233 х 155 мм.). Обкладинка. Примітка: Перед обкладинкою уміщено текст в англійській мові:

In Memory of Taras Shevchenko. On the centenary of his death 1861-1961. Published by Shevchenko Scientific Society, Inc. Research Center, Philadelphia, Pa. USA.

Зміст в англійській мові:

1. Program of Academia, 2. The Stature of Shevchenko — in the Past and Present by R. Smal-Stocki, 3. Shevchenko and World Literature - by M. Giergielewicz.

Фірма НТШ уміщена також у німецькій і французькій мовах. В українській мові: 4. Д. Богачевський — «Західньо - европейські кличі в творах Шевченка» (стор. 35), 5. Гр. Лужницький — «Сценічність постатей у поетичній творчості Шевченка». (стор. 67). Уміщено автопортрет Т. Шевченка (стор. 18) і пам'ятник Т. Шевченкові у Вінніпеґу (стор. 66).

Леонід Бачинський
Шевченкіяна в США і Канаді в рр. 1960 — 61

Відбитка з Альманаху «Гомону України», Український Музей-Архів у Клівленді, Інк. ч. 4 Клівленд, Огайо, США, 1962. Стор. 8 (230 х 150 мм.). Обкладинка. Примітка: Без титулової сторінки.

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ «САМОСТІЙНУ УКРАЇНУ»

Рецензії і Критика

ІРЕНА КНИШ

ПАТРІОТИЗМ АННИ ЙОНКЕР

ВИДАННЯ ВІДДІЛУ КОМІТЕТУ УКРАЇНОК КАНАДИ, ВІННІПЕГ, 1964

Авторка цікавиться жіночими постатями, що відіграли визначну ролю в громадському, культурному, харитативному й політичному житті на Україні й поза нею. І ось перед нами чепурна книжка на 200 ст. друку з майже сотнею знимок, переважно жіночої статі.

Авторка поставила в наголовку книжки слово «Патріотизм». Воно якнайкраще відображає кипучу — навіть горячкову діяльність на протязі майже 30-ти років одної жінщини, що словом і ділом — і то головно ділом — успішно й неустанно несла поміч своїм землякам, організаціям культурним, громадським і політичним на батьківщині і в Канаді та деінде, де поміч була конечна.

Авторка використала голоси преси, протоколи товариств і організацій та свідчення поодиноких осіб і так дала довгу низанку добрих діл цієї незвичайної жінки — Анни з роду Гуменіловичів Йонкер. Прожила 48 літ (1888-1936 рр.), з того майже 30 літ — як уже згадано — припадає на її громадську діяльність. Приїхала до Канади 17-літньою дівчиною з містечка на карпатському підгір'ї. По двох роках подружжя, покинута мужем опинилася з двоїма діточками в невідраднім положенні. Але, коли йде казка про щастя — то тут Анні доля сприяла. При боці її другого мужа-лікаря Генрі Йонкера (голяндського походження) у Вінніпегу провела Анна щасливе родинне життя. Її муж чужинець став щирим приятелем українців та щедрою рукою жертвував на українські цілі. Тут діяла його любов до дружини. Анна покінчила тільки народню школу. На вищу школу не стати було фондів у її батьків. Але її вроджении розум та фізична постава заступили місце вищої школи. Сталося так, як каже народня мудрість: Дай, Боже' розум родимий, не наводимий.

Тільки хвалити Анну Йонкер — виглядало б на голословну похвалу. Наводити всі добрі діла — значило б переписувати книжку, гідну не тільки особливої уваги, але — що найважніше — наслідування всіми, хто є правдивим патріотом не на словах, але на ділах.

От декілька прикладів.

Анна їде з мужем-лікарем до хорих українців. Муж не знає української мови, хорий не знає англійської. Анна служить перекладачем. Пацієнт бідний (-а), не має грошей за візиту й на лікарства. Тут візита безкоштовна, а на лікарства Анна дає грошей. Треба піднайти працю для безробітного — Анна потрудиться. Йде збірка на «Український Червоний Хрест», дехто вже дав 100 долярів. Анна виходить з залі, за годину повертається і ставить на стіл 1000 долярів. Але збірка на «Український Червоний Хрест» уже закінчена. Почалась збірка на Інститут Петра Могили й цю тисячку долярів від Анни призначують на Інститут. Тоді Анна знову виходить, а згодом приносить 1000 долярів таки на «Український Червоний Хрест».

..Анна є головою УЧХ-а. За її головства зібрано — головно її стараннням — 32.343 дол., з того післано в Галичину 29.313 долярів. . .

Йде театральна вистава — на костюми й бутафорію Анна дає гроші. Треба рятувати видавництво жіночого журналу в Коломиї під редакцією Олени Кисілевської — Анна посилає гроші. На громадський Комітет у Львові, на читальні «Просвіти», на кошти дороги Мілени Рудницької до Ліги Націй у Женеві на український павільон на Світовій Виставі у Чікаго 1933 р. — і т. д. на все це йдуть гроші призбирані Анною, а то й із її кишені.

Спаралізована, ледви посуває ноги, з трудом добирається на якісь сходини. Така то була жінка, — дивна «не така' як другі».

Пам'ятник здвигнула собі нерукотворний.

Чікаго, 25. травня 1964 р.

*І. Доктору*к

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Читав я статтю п. Сивенка «В Інтересі українського визвольного руху» як і статтю п.Шраменка «За єдиний націоналістичний фронт!. Скажу отверто, що цього замало. Тут треба прямо звернутися із закликом до всіх націоналістів і сказати, що такий стан, який заіснував, мусить раз на все щезнути. Годі довше терпіти та потурати лихові Чи не сором нам, що ми своїм роздором та чварами помагаємо ворогові? Та не лише, що помагаємо тим нашим ворогам, але будучи тут, у вільному світі, ми компромітуємо себе в очах чужинців. Чи здають собі з того справу всі ті, що очолюють ті три націоналістичні організації? Чи треба повторювати мені, що в єдности сила народу? Скільки доброго ми могли б зробити для нашої Батьківщини, коли б ми були одною сильною організацією. Ось існують три відлами ОУН і кожен з тих відламів розпоряджає певними фондами, бо членство рядове все таки жертвує, а скільки доброго могли би ми зробити якби ці фонди були в розпорядженні однієї могутньої Організації Українських Націоналістів!

В. Мoклович.».

Якщо читач розгорне лютневе число «Самостійної України» за 1964 рік' то швидко читаючи зауважить, що журнал під кожним оглядом росте: поперше об'єм журналу зріс на 33 проценти, а це на наші еміграційні умовини вже великий осяг. Подруге, бачимо в журналі чимало нових авторів, що пишуть на різноманітні теми з суспільно-політичного і культурно-мистецького життя.

Про змістовність «Самостійної України» вимовно говорять самі прізвища авторів, бож це визначні науковці, високого стажу політики, професійні знавці права, чолові та загартовані громадські працівники, відомі літератори та мистці.

Є підстави сподіватися, що покращання і збільшення об'єму притягне згодом ще більше авторів, в тому й тих, які дотепер ще в «Сам. Україні» з тих чи інших причин не друкували своїх статтей та дописів.

Думаю, що не буде жодним перебільшенням, коли висловимо наше признання і подяку редакційному і адміністраційному керівництву, які за порівняно короткий час зуміли згуртувати навколо журналу потрібних людей і збільшити його об'єм.

Поштовхом до цих рядків була провесняна квітка,стаття в лютневому числі «Сам. України». Стаття розміром невелика, але змістом глибока та шляхетна, Романа Шраменка з підназоловком: «За єдиний націоналістичний фронт».

На обкладинці цього (лютневого) числа журналу бачимо портрет поетеси Олени Теліги. Портрет цей ще більше нам пригадує високу та взірцеву мораль, дисциплінованість і відданість ідеї. Бож саме за ідею української волі поетеса віддала своє життя.

Коли в змісті лютневого числа «СУ» знайшлася стаття Романа Шраменка, то на мою думку, це і є те, що від нас найбільше вимагає сл. п. О. Теліга, а іменно: щире братерство, взаємна пошана та любов в націоналістичному таборі, бож наочно бачимо, що цей табір на сьогодні найбільш потрібний має всі дані бути знову рушієм в нашому грядучому національному визволенні з московських лабет.

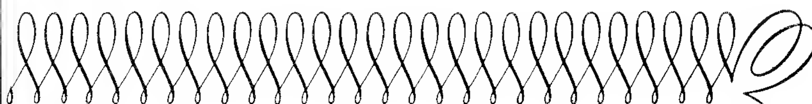
Дорогі браття і сестри, ми зближаємося до ганебного ювілею 25-ліття нашого проклятого розєднання. Доложімо ж усіх сил, щоб покласти йому край, щоб 25 річниця почала етап обєднаної, єдиної ідеологічно і організаційно ОУН.

Нам всім потрібно цю справу взяти до серця і глибоко застановитися що ми ще спроможні доброго зробити для нашої поневоленої України а для еміграції зокрема! Цього року святкуємо 150-ту річницю нашого пророка Т. Шевченка, що у своїх безсмертних поезіях закликав'

Обніміться, брати мої,
Молю вас, благаю!

КРИВОНІС

Your mailbox is a branch office for TRIDENT SAVINGS!

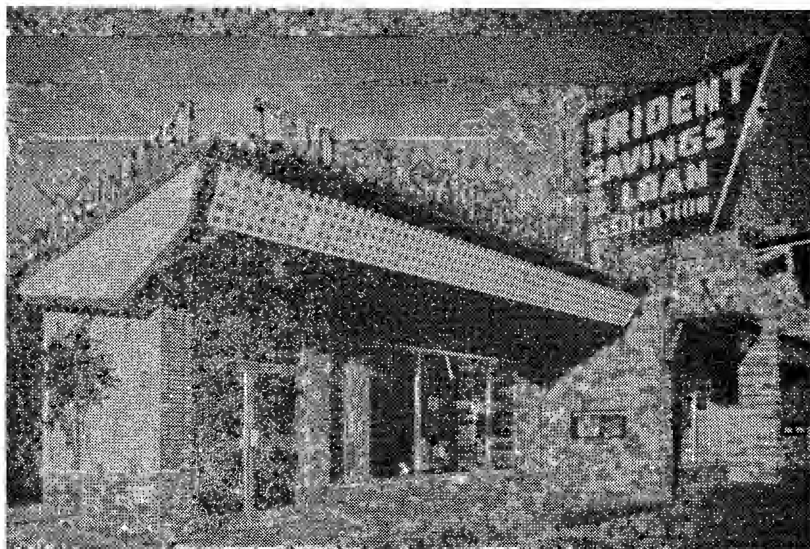
WE PAY POSTAGE! You get postage-paid, addressed envelopes for all savings and withdrawing money.

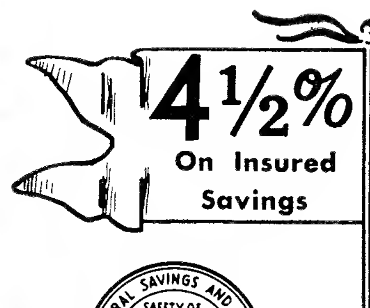
YOUR MONEY IS ALWAYS SAFE! Not one of our customers has ever lost a penny in sending us checks, or getting checks from us! (And — of course! — your savings are insured up to $10,000 by the Federal Savings and Loan Insurance Corporation.)

Your Money earns generous returns of 4½% per year — and any amount you add to your account before the 15th of any month will earn a full month's income for that month.

Earnings are distributed semi-annually, on April 30 and October 31.

Write or call today for your "Save-By-Mail" Literature — with everything you need to get started on a convenient profitable savings program!

"A THRIFT INSTITUTION ORGANIZED 1913"

TRIDENT SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

1935 WEST 51ST STREET - CHICAGO 9, ILLINOIS

TELEPHONE PROSPECT 8-5800

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Mr. H. Kukiz
10510 Mt. Auburn Ave.
Cleveland 4, Ohio

Погані колеса в авті — це один крок до утрати життя.
На ґазоліновій стації п.ІЛЬНИЦЬКОГО можна набути добрі колеса, з якнайкращою ґваранціею на дуже довгий протяг часу.
Невеликий видаток — на дуже вигідні сплати. Скористайте з його послуг!

STAN'S SERVICE STATION

TIRE AND BATTERY SERVICE

1654 NORTH KEDZIE AVENUE CA 7-9330 CHICAGO 22, ILLINOIS

НАЙКРАЩЕ РЕАЛЬНОСТЕВЕ БЮРО

MICHAEL PRYJMA
REAL ESTATE

INSURANCE — MORTGAGES — MANAGEMENT

2218 W. CHICAGO AVE. EV 4-0410 CHICAGO 22, ILLINOIS

Найдобірніші напитки можна дістати та в дружній і товариській атмосфері приємно перевести вільний час в симпатичній гостинниці панства Євгенії та Стефана ЛЕВКОВИЧІВ.

STEVE'S LOUNGE

2301 W. CHICAGO AVE. TEL. EV 4-9892 CHICAGO 22, ILL.